

KA MAIRIANG KUM KA

Nongpyrsad Mynstem Ia Ki Myllung Khasi

DA

U MORTON & JY NONGRUM M.A.

1984

Rs. 70

DISTRICT LIBRARY

(West Khasi Hills Distt.)

NONGSTON-793119

Accession No. 220/1.
Call No. 801. Mar.
Author Nayman M-R.
11. 1. 7 11. 1. 12

Accession No. 220/1.

DISTRICT LIBRARY

(West Khasi Hills Distt.)

NONGSTON-793119

1. Books may be retained for a period not exceeding **15 days** be members.
2. Books may be renewed on request at the discretion of the Librarian.
3. Dog-eared the pages of a book, marking or writing therein with ink or pencil, tearing or taking out its pages or otherwise damaging it will constitute an injury to a book.
4. *Any such injury to a book is a serious offence; Unless a borrower points out the injury at the time of borrowing the book, he shall be required to replace the book or pay its price.*

Help to keep the book fresh and clean

LYNNONG I

U Khasi bad ka Mariang

U Khasi u long ka jaitbynriew kaba im bad kaba shong ha pneh ka 'Mei Mariang. Kat shaba u phai, kat shaba u peit, sha kadiang ne sha kamon, shatei ne shathie, ka Mariang ka ker, ka da ka ri ia u. La u thiah ne u dem, la u shong ne u ieng, la u trei ne u ktah, la u leit kai-lum leit kai-wah, ka 'Mei Mariang ka phuh rymmuin ha ki khmat u khun u Hynniew-trep u Hynniew-skum. Sawdong jong u ki dieng ki siej, ki sla bad ki slew ki kaweh ieit da ka jing 'ithiang. Sawdong jong u ki sim ki doh ki kynthih bad ki rwai ki siaw sngewtynnad da ki sur la-phew skit. Ki lum ki them ki wah ki Ker sawdong ia u. Uei u khun Khasi u bym kyndeh ka mynsiem haba ka Iyer iwbihi jong ka Synrai ka beh ha u? Uei u khun Khasi u bym kyndeh ka dohnud haba u iohi ia ki pyntha balung jyrngam bad ia ki renab lum katba ki kjat sngi ka jan-miet ki dohieit ia ki baroh?

Hapdong kat kane ka spah bah kyrhai jong ka Mariang uwei pa uwei u khun Khasi u long u myllung ha la ka dohnud dohnud. La kha la u ha ka Mariang, u san u rangbah ha ka Mariang, bad u khlad ruh bad ka Mariang. Te dei hok ba baroh u khun Khasi u long u khun ka Mariang. Ha ki ksai-doh bani hin hin jong ka dohnud jong u la sur ia ki dur ki dar ba-itynnat jong ka Mariang. Hynrei ia ka sap ban padiah da ki kyntien bajem jai ha ki tyndong skhor jong ka

mynsiem jong kiwei; ia kane la ai sap da u Blei Nongbuh Nongthaw tang ha ki katto katne kiba la jied. Ki la mih, namarkata, ki khun kynsai jong ka Mariang, ki myllung Khasi, kiba la rwai ruh ban pynpaw ia ka longryngieng ka longbynriew jong u Khun Khasi uba im uba shong ha ka Mariang jong kine ki lum Khasi jong ngi. Ki la pynpaw ruh ia ka pyrkhat ka pyrdain, ka jingstad u khun Khasi da ki sur jingrwai ki jong ki. Hynrei kaba ngi iohi shynna eh ka long ba ym don uwei ruh na kine ki myllung jong ka ri jong ngi kiba lait na ka Mariang. Baroh ki thoh bad pynpaw eiei shaphang ka Mariang. Kane ka long namar ngi im hapteng ka Mariang bad namarkata ki jingmut jingpyrkhat jong ngi ki pynpaw ia kiei kiei kiba ngi iohi shabar; ngi pynpaw ia ka Mariang kaba ker sawdong ia ngi.

Ka jingthmu jong ngi ha kane ka jingthoh ka long ban peit ban bishar hato ka Mariang ka la pypsad mynsiem ia ki myllung jong ngi. Ngin bishar ruh haduh katno ka Mariang ka leh ia kane. Ngin bishar kumno ka Mariang ka pypsad mynsiem ia ki myllung bapher bapher jong ngi. Ngim lah ruh khlem da bishar la ki myllung jong ngi ki ai ia ka 'poetic truth' ne ka jingpyni kaba shida ia ka Mariang ha ki jingrwai jong ki. Ngin bishar ruh kumno ki myllng Khasi ki pyndonkam ia ka Mariang ha ki jingrwai jong ki.

Hapteng ki jingkylla babun ha ka juk kaba mynta ka don ka jingktah kaba jur ha ki myllung Khasi. Ki iohi ia bun ki jingkylla ha ka iaid ka

ieng, ka shong ka sah, ka trei ka k'tah. Ki por ki
 kylla, ki rukom trei ki kylla. Ka puh ka dain, ka
 rep ka riang ka la jah na sor. Ki shnong ki thaw
 ki la shai, bad la nang bun u nongtrei ophis. Kiei
 kiei kiba la rim ki sah tang ha ka rngai. Namar-
 kata ki myllung ki ud bad ki iam ia ka jingkhyllem
 noh jong ka mynnor kaba khuid kaba suba, kaba
 bok. Ka Mynta kaba la dap da kiei kiei kiba pyn-
 jlep ia u briew ka tyllep noh ia kito kiei kiei kiba
 i'ynnatt bad bathiang jong ka mynnor. Shano ki
 mrad ki mreng, ki sim ki doh, ki dohkha ki doh-
 pnat jong ka hyndai ki don haba la wan tur da ki
 iing ki sem kiba byllai, ki iew ki hat kiba jakhlia,
 ki shnong ki thaw kiba nang heh nang iar. Ki
 dieng ki siej ki la ngat lut, ki mrad khlaw ki la
 krad lut ki iar-khlaw ki la her lut, bad ha ka jaka
 jong ki la iohi da ki shnong kiba la kylla ki sor rit
 bad sor heh. Ki jingjarjar bad ki jingkyngah jong
 ka hyndai ka la leit, la wan sa ka juk jong ka
 jingkaw-kaw kiba pynlynga ia u briew. Ki jing-
 laitluid jong ka mynsiem ka hyndai ki la jah bad
 la wan da ki jingteh jingkhum jong ka juk kaba
 thymmai.

Hapdeng kat kine ki jingkylla kiba wan ha u
 khun Khasi ka don namarkata ka jingktah kaba
 jur eh ia u. Bad ngi iohi la kane khamtam ha ki
 inyillung Khasi. Namarkata don ki myllung jong
 ngi kiba phet sha ka Mariang ban ioh biang ia
 kata ka jinglaitluid bad ka jingjarjar jong ka myn-
 siem, don pat kiba phet sha ka Mariang ban
 shem ia la u Trai Nongbuh Nongthaw hapdeng
 ka jingjarjar bad ka jingitynnat jong ki khlaw ki

btap bad ki wahduid. Don ki myllung kiba phai sha ka Mariang ban waq ia ki shrong ki shrup ban pynphuhmat ban pynbha-briew ia ki jingrwai jong ki. Don ki myllung jong ngi kiba iohi ha ka Mariang kaba suk kaba kmen, katba ka jingim briew pat kaba dap da ka jynjar suda. Hynrei don ki myllung kiba iohi ha ka Mariang ia kata ka bor kaba khraw bad kaba eh, ka ieng pyrshah ia ka bor briew, u briew u ud u iam u lynnier u pisa ha ka jingim jong u ka Mariang pat khlem phoida tang khyndiat ruh ka iaiaid la ka jingim la jong khlem patiauw ia ka jingim u briew. Hynrei ki don ruh ki myllung jong ngi kiba iohi ia ka Mariang kum kaba sngewlem, kaba isynei briew. Ki don ki myllung jong ka ri jong ngi kiba iohi ha ka Mariang ym tang ia ki dur ki dar kiba itynnat ha ka, hynrei ki shem ha ka Mariang ia ka jingim mynsiem kaba ka pyrpad ha ki. Ki don ki myllung jong ngi kiba long kum ki Wordsworth, kiba shem ia ka Mariang kum ka Blei. Ki don ki John Keats, ki Shelley, ki Byron; ki don ruh ki Arnold ia kiba ka Mariang ka long ka jaka rieh bad ka jingsuk ba ki shem na ka pyrthei jynjar bad ka mynsiem briew ba lynga.

LYNNONG II

1888—1920

U Amjad Ali

Ngin ym ia tai-nia ia ki jingrwai kiba la mih ha shuwa ka snem 1888, kata, haduh u Amjad Ali, namar ngi tohi ba bun ki jingrwai ha shuwa katei ka snem ki long ki jingrwai ba la pynkylia na ka phareng. Ki jingrwai ha shuwa katei ka snem ki long ruh ki jingthoh niam kiba ki nongthoh ki long ki nongwei bad ki mishonari.

U dei u Amjad Ali uba la thoh nyngkong ia ki jait jingrwai ki bym dei shaphang ka niam. Haba ngi peit ia ki jingrwai jong une u nongthoh¹ ngi shem ba une u nongthoh um don satia ban peit la kiei kiei kiba itynnat ha ka Mariang. Ha ki hynriew tylli ki jingrwai kiba la pynmih ha ka *Na Ka Thiar Ki Longshuwa*, da ka *Khasi Authors' Society*, kata, "Synshar 'Riw Khasi'", "leng 'Riw Khasi'", "Topu", "U Trai bad U Baduk", "U Lobli", bad "U Nongkhali bad U Napit", ngim shem elei ba u thoh'ne pyndonkam la ka Mariang kum kaei kaei kaba pynkhih la ka mynsiem jong u, ne kum ka jingpynphuh pynphleng, ka jingpynbang pynthiang ia ki jingrwai jong u. Hynrei ngi shem tang kawei ka jingrwai kaba ngi lah ban khot ka jingrwai shaphang ka Mariang. Haba u rwai shaphang u Topu, uwei u ksew jong kawei ka brfiew ka bym don khun don ksiew, ka Mariang ka bsut ha ki jingmut jingpyrkhat jong u. Ha

kane ka jingrwai u myllung u rwai iaroh ia u Topu
 kum u jingthaw, u shakri bashida bad bahok.
 Lehse na kane ka jingrwai u myllung u kwah ban
 pyni ka nuksa ha u khun bynriew kumno u Topu
 u im. U Topu u long tang u mrad, u bynta jong
 ka Mariang ia uba la niew bein da ki briew.
 Hynrei ha u Amjad Ali, une u mrad u don ka
 nuksa ban ai ia ngi. U Amjad Ali u thoh sha-
 phang une u ksew kumne :

Ka jingieit u Topu,
 la la ka trai kynrad
 La palat ia kita,
 Jong ki khun bynriew ruh.²

Bad shuh shuh u myllung u thoh :

Kum u shakri u ba ngeit Blei,
 U b'ym ju ai ba'n sniew
 Ka hima jinghok jong u Trai
 Ha khmat jong u khyndiat ruh.

.....
 .....

Kum u rangbah na ki paitbah
 U ba donbor bad ba hok,
 Ba kwah jingsuk ha ka pyrtnei
 Ba 'nym ia shun para lok.³

U Amjad Ali um don por shisha ban ai ki
 shrong ki shrup "jong ka Mariang. Wat kane ka
 jingrwai jong u "Topu" ka long ka jingrwai ban
 hikai ia ki briew ia ka jinglong bad ka akor babha.
 U Amjad Ali u iohi ba kaba kham kongsan ia u

ha ka por ba u im ka long ba u iohi ia ka ri Khasi
 ha kita ki por ka ba shah rong noh ha ki jingriam
 jong ki mynder ri kiba lah ban pynlong mraw noh
 ia ki. Dei ha kita ki por jong u Amjad Ali ba u
 dohlieh u nangroi ha ka ri Khasi bad u da pynroi
 pyniar ruh ia ka niam jong u, ka niam Khristan.
 U Amjad Ali, namarkata, u sngewdei ban thoh
 eiei ban sneng ban kraw ia ki Khasi ba :

Phin leit kylla mraw balei?
 Ha ki jinglong nongwei
 Khlem pyrkhat ki jinghikai
 Jong I Thawlang lawbei.

.....
 .....

Wad ka niam, wad ka jingstad,
 Wad ka jingsuk Khasi.⁴

U Joel Gatphoh

Dei u Joel Gatphoh uba la kham pynpaw ia
 ka Mariang ha ka jingrwai jong u ba u la pynmih
 ha ka snem 1894.⁵ Ka lingrwai *ka bor bad ka
 burom U Blej* ka jingrwai ha kaba u myllung u
 pynpaw ia ka jingitynnat bad ka jing 'ipuh'
 iphieng jong ka. Kane ka jingrwai ka la mih pyr-
 thei namar ki jingpyrkhat ba jylliew jong u myl-
 lung ba u loh katba u dang shong pyrkhat hajan
 ka kshaid Suna Pani ha ka 26 tarik u December,
 1889. U myllung ha kane ka jingrwai u pynpaw
 ia ka jingitynnat jong ki lum ki wah. U iohi ia ka
 Wahumkhras kaba sngur khliir khliir ha kita ki por,
 kaba theh bad noh ha kshaid. Ka kshaid pat ka

'sawa jam' bad ka dem jai haba ka poi ha trai.
 Hynrei ngi iohi pat ba ha kane ka jingrwai ka ba
 itynnat jong ka Mariang, ki jingitynnat jong ka
 Mariang kiba u myllung u batai kim kut tang ha
 ki jingitynnat jong ki hynrei ki kyntiew ia u myl-
 lung ba un poi sha ka bor bad ka burom u Nong-
 thaw uba la buh ia kine kiei kiei. Bad u myllung
 u thoh :

Itynnat katno ba'n iohi,
 Ka burom Blei ka paw;
 Ha peit haba shai bha ka sngi
 Sha lum, sha wah, sha khlaw.

.....
 .....

Ki lum, ki riat, ki madan ruh,
 Ka bor Blei, ki ialap;
 Ki sien la ki syntiew baphuh
 Ki ong, "U Blei ba dap".

Haba ngi bishar ia kane ka jingrwai jong u
 Joel Gatphoh ngi iohi ruh ha ka la 'ka bynta ba
 ka Bible ka ktah ha ki jingmut jingpyrkhat kiba
 iasyriem bad ki saim. Ka jingrwai jong u ka pyn-
 kynmaw ia ngi ia ki saim 19, 33 bad 104. Une u
 myllung ngi iohi ba u long u briew uba iohi ia U
 Blei, ia ka bor Blei ha ka Mariang. Lada ka jing-
 iei niam bad ka jingiohi jong u ia U Blei ha ka
 Mariang kam don ha u, u lah ban long uwei u
 nongthoh u ba iohi la kiei kiei ki jingitynnat jong
 ka Mariang, bad un jin da la thoh shibun ki jing-
 rwai ban iathuh ia ngi shaphang ka jingitynnat ka
 Mariang ha kita ki snem.

U Radhon Singh Berry Kharwanlang.

U Radhon Singh Berry Kharwanlang u long sa uwei u myllung uba la shah pyrsad mynsiem ha ka Mariang. U ne u nongthoh u pyndonkam ia ka Mariang ban airong airup ia ka jingrwai jong u, ban pyniasyriem ia kiei kiei kiba u batai. Kum ka nuksa, ngi iohi ha ka jingrwai jong u "Ka Jingstad" ha kaba u batai shaphang ka jingstad bashisha, U ong ba ka jingstad bashisha ka mih napoh jong u briew hi. U ong ruh ka jingstad bashisha kam ju wad ia u briew, hynrei dei u briew hi uba wad ia ka. Bad ban batai ia kane u ai ka nuksa da kaba u batai ia kiei kiei kiba ha ka Mariang. U thoh :

Ka jingstad hi ka'm ju wad ia u briew,
U briew u wad kum u ngap rongsyntiew;
Ia ka bathiang u sumar u kynshew,
Ia ka bablad u kyntait u thaw rew.⁸

Kane ka jingbatai jong u ia u ngap ka long kaba shisha namar u ngap ha ka pyrthoi ruh u kijit ia ka um na ki syntiew ban lam sha la ka ksing. Ia ka bathiang u thaw ngap, ia kaba kyntait u thaw rew. Ka jingringdur bad ka jingpyniasyriem dur ruh ka long kaba bit dor bad ka long ruh kaba iadei bha bad ka jingwad u briew ia ka jingstad.

Ha ka jingrwai "Ka Jingjeit Ia Ka Ri Lum Khasi" pat u batai shaphang ka jingjeit ia la ka ri. Ka jingiohi jong u ia ka Mariang kaba tynnat

ha ka ri ka pynkhih bad pynkyndeh ia ka mynsiem ieit ri ka jong u. Ka long kaei kaei kaba sniew bok ba une u myllung um shym la pynmih ki jingrwai ki jong u ha ki kot. U la pynlut por ha kaba thoh ia ki ktien sneng ktien kraw-ha ki ar tylli ki kitab, *Ka Jingsnen Tymmen* ban hikai ia ki longdien ia ki akor ka longbriew manbriew u khun Khasi ba ngi ki longdien ngin bat bad sumar.

U Lui Lewis

Uwei pat u myllung uba khraw jong ka Mariang u long u Lui Lewis. U la pynmih tang saw tylli ki jingrwai shaphang ka Mariang. Kine ki long *Ka Pyrem*, *Ka Lyuir*, *Ka Synrai*, bad *Ka Tlang*. U la thoh ia ki aiom baroh saw tylli jong ka ri Khasi. Hynrei kine ki saw tylli ki jingrwai ki la biang ban pyni ia ngi ba une u nongthoh u long shisha u myllung uba ieit ia ka Mariang. Ngilah ban khot ia u u Myllung ka Mariang Jin un da la thoh sa kiwei kiwei ki jingrwai ngi ngeit kin long ki jingrwai shaphang ka Mariang kaba u ieit.

Ha ka jingrwai *Ka Pyrem* u batai ia ka aiom jong ka pyrem da ki dur ki dar kiba itynnat eh. U pyndonkam da ki jingringdur ki jong u ban pyniasyriem ia ka pyrem kum ka briew kaba wan ban bujli kam hadien jong ka tlang. Ka pynkynmaw ia ngi ia u John Keats ka Bilat uba batai ia ka synrai da ki bor ringdur bad jingpyniasyriem dur ia ka synrai kum ki briew kiba pher bapher kiba don ha ka synrai. Peit kumno u batai ia ka pyrem :

Pyrem la wan ban bujli kam
 Lem bad jingkyrkhu ka wallam;
 Da leh khia thew kum khun bakhraw
 Ban pyni b'u khraw u Nongthaw.

U H. W. Sten⁹ u la batai bniah bha ia kane
 ka jingwai jong u Lui Lewis U da batai ruh ia
 u Lui Lewis kum u nongthoh poitri jong ka Ma-
 riang. U pyni ba u Lui Lewis u pyndonkam ha
 ka jingrwai jong u ia ki *simile*, ki *metaphor*, bad
 ka *personafication* ban batai ia ka aiom jong ka
 Pyrem. Hynrei kaba kham kongsan ka long ba
 une u kritik u la batai ba u Lui Lewis u pynpaw
 ha ka jingrwai jong u.

ba u long u myllung uba ngeit ba ha ka
 mariang ruh don shibun ki jingjia kiba
 kdew ia u briew sha u Nongthaw Nongbuh.
 ... Haba u khublei ia ka Pyrem, U
 L. Lewis u khublei ruh ia u nongthaw ia
 ka...¹⁰

U H. W. Sten u thoh ruh ba ;

U L. Lewis u lam iathuh ia ka jingshisha
 jong ka por. Ka long ka jingshisha ba
 ki masi, ki blang bad ki mrad khlaw ruh
 ki sngewtynnat ia ka por pyrem namarba
 ki la ioh bam ia ki lber phlang bad dieng.
 Ka long ka jingshisha ruh ba ka pyrem ka
 dei ka por pynkhreh ban bet kba. U batai
 ia kawei kaba jia shisha. Ha kito ki
 snem ba u thoh, ym shym don satia ki
 nongshon dur ha Jowai. Uba poi teng teng

shato déi u nongshon dur ná ka Ghosal Bros
na Shillong ... Haba u iathuh ia kaba jia
shisha u L. Lewis u wad ruh ban batai ia ka
jingim lyngba kane ka (sic).¹¹

Ha ka jingrwai u Lui Lewis shaphang *Ka
Lyur*, uñe u myllung u batai shaphang kane ka
aiom. U pyndonkam ia kajuh ka buft ringdur ia
ka Lyiur kum ha ka jingrwai *Ka Pyrem* da kaba u
pyndonkam ia ka jingpyniasyriem dur ia ka aiom
bad ka briew. U thoh ba ka Lyiur ka long kum
ka briew kaba

Wan na ri kynjah.
Da kit ha lade ia ka spah,
Ban theh pahuh ha ban da shlei,
Ha ki jingthaw ba ha pyrthei.¹²

U batai ruh ia ka jingjur slap, ka jingheh ki
wah, ka jingboi skain bad thyllah ha ka por lyiur.
U iathuh shaphang u 'tiew pathai khubor bad u'
tiew Lalyngngi, kiba mih bad phuh ha kane ka
por. Ha kane ka jingrwai *Ka Lyiur* u myllung u
pyndonkam ia ki *simile* bad ki *metaphor* kumba u
leh ha ka jingrwai *Ka Pyrem*. Kum ka nuksa, u
ringdur ban batai ia ka umsaw jong ka lyiur da ka
simile :

Bunsien ki rat ia ka diengbah,
Khlem wit ha la tyrpeng ki wah;
Kum khla ia u masi kyrtong,
Ynda la lah kjit snam u rong.¹³

Kumjuh ruh ha ka jingrwai *Ka Synrai*, bad *Ka Tlang* u myllung u batai ia kine ki aiom da kaba u pyndonkam ia ka jingpyniasyriem-dur (personification), da ki *simile* bad ki *metaphor*. Shaphang ka synrai u thoh :

Synrai bha briew jylluin lymphuin,
la dur jong ka ithuh na suin;¹⁴

U batai ruh ia ka rukom leit kai sngewbha u Khasi ha ka por synrai ba pynngad bha ka bneng bad ba la dep ka puh ka dain,

Rlew kwah leit khmih kai lum Kyllang
Ki ia wer lok ban ialeit lang;
Nangta iohi hima pyrthei,
Ka lyer pynngad ruh ioh dih ei.¹⁵

U batai ia ka rukom leit tong dohthli doh sher ki Khasi ha ka por synrai .

Ki nongleit tong dohthli doh sher
Ki kheit syntiew bun jaid bun sker;
Na ranab lum syndah mawrla,
la la ki khun ban pynbyrngia.¹⁶

Bad kawei kaba une u myllung u iathuh ka long shaphang ka jinglong ki nongtrei sorkar ha kito ki por. U thoh :

Baboo thoh kot ha ki ophis,
Sha la ki lok ki phah notis;
Ban ialeit sha ki kam sngewbha
Ba ioh shuti Durga Puja.

Ka jingbatai jong u ia ka aiom jong ka tlang ka long kaba iahap dur bad kane ka aiom hi. Hangne ruh u pyndonkam da ka jingpyniasyriem-dur (personification) ban batai ia ka dur ka dar jong ka tlang. U batai ba ka tlang ka long kum ka briew kaba wan da ka jingbitar ban sympat da u dieng sympat nar ia u rit ne u khraw khlem niew shiliang iano iano ruh. U iathuh ruh ia ka rukom im ka rukom trei ka rukom ktah jong ki briew ha ka por tlang ba ki

Nongrep ba don la ki hali,
 Ki phah suh pla ha ki dorji;
 Ba'n thep khaw hu'u rakho masl,
 Ki ba'n sa leit sha pynnoh ri.¹⁷

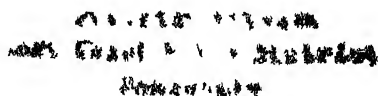
U iathuh shaphang ki nongkit dohkha na ri thor kiba wankit dohkha ban wanlam sha sor. U iathuh ruh shaphang ki nongleit jingleit sha ri Lyngngam kiba thiah mied ha ki kamra bam. U ai khublei ia la U Nongbuh Nongthaw

Jingmyntoi Nongthaw hi u tip,
 Uba stad by'm kut kam lip;
 Ia la jingthaw u ju tynjuh,
 Ki iaed ki man bha hi kumjuh.¹⁸

Kaba ngi iohi shaikdar ha une u myllung ka long kata ka bor ba u lah ban ringdur ia kine ki saw aiom da kaba u batai ha ki dur kiba shai bad itynnat bha shaphang kine ki saw tylli ki aiom jong ka ri jong ngi. Da ka bor ringdur bad ka bor iohi kaba janai ka jong une u myllung u da batai tiak pa tiak ia ki jingim jong ki briew ha kine

ki aiom hapher hapher, jong ka ri Hynrei bara-
 sha u Nongthaw ban ai khublei ba dei ma U Uba
 ai ia kine ki aiom ha u khun bynriew. Ka Ma-
 rriang, namarkata, ia u Lui Lewis, ka long ym tang
 ka dur ba un itynnat bad un bang ban peit ban
 puson, hynrei ka long ruh ka lad kaba kyntiew ia
 ki jingmut jingpyrkhat bad ia ka mynsiem jong u
 sha U Kynrad U Nongthaw U Nongbuh.

LYNNONG III

1920—1950

U Soso Tham

U Soso Tham u long uwei na ki myllung radbah jong ki snem naduh ka 1920 haduh mynta. U long ruh uwei na ki myllung radbah jong ka Mariang. Ki jingrwai jong u ki shlei bad dap miar da ki spah ba bun ba u lum u kynshew na ka Mei Mariang. Ka Mariang ka la pyrsad mynsiem ha une u myllung da ka rukom kaba phylla shisha. La u thoh ki jingrwai ia ki khynnah, la u thoh ki jingrwai kiba jylliew ban puson ki jingrwai jong u ki sop da ki paila bakorcor jong ki shrong ki shrup ba u lum na ka Mariang. Ka Mariang ka long ruh ka nongpyrsad mynsiem ia une u myllung kaba kysiew ia ki jingmut jingpyrkhat jong u ban ai ki symboh jingpyrkhat, ki kyntien sneng ki kyntien kraw ia ki khun ka ri. U Hamlet Bareh u thoh shaphang une u myllung kumne :

Ha "Ki Sngi Ba La Leit Noh", "Ki Kshaid Ba Rymphum"; bad "Khublei", ka dohnud jong ka Sohra ka shlei bad kynud ha ki jingrwai jong (sic) ryngkat bad ki ramsong ka Wahkaba, ka riat lapkhni, ki um ka Lataran, ki pyntha Saitsohpen, ka Nongsngithiang, ki Iyer synrai ba sieng, ki sim barwai ka Ri War, ki syntiew bunjait, ki khniang ka por synrai, u rynnaiw, ki kyrsoi na ka jinglong khynnah jong u bad ki tuid ha ki sur bad jingbsiat ka

duitara... U iajan eh bad ka Mariang kumba
 ka paw ha "Ki Khun Ka Mariang" Ki krem
 dothli, ki thit-riam sim, ki skum 'iar khia
 bad liar tyng, ki lum sharai masi, ki pynpaw
 ba ka mariang ka long ka nongsain ka nong-
 kdew lynti bad ka shakri ba bha ia u byn-
 riew.¹⁹

Ka Mariang, ha u Soso Tham, ka long ka
 nonghikai ia u khun bynrrew— ka long ka nonghi-
 kai ka nongpyni ba u briew u peit bad un tip ia
 ka jingkordor jong ka jingim jong u ha kane
 ka pyrthei. Ka jingrwai "Ki Mawlynnai" ka long
 kaba lyngkot bad kaba u la thoh da ki kyntien
 kiba suk ban pule, ki kyntien kiba shai. Hynrei
 ki symboh jingpyrkhat ba la khniot ha ing i jing-
 rwai ki long kiba jylliew shibun. Ki mawlynnai
 ki long ki umjer ba phyrnai ha u phlang dang
 step. Ki jah noh tang shu mih ka sngi. Kumta
 ruh u myllung u jah jlang na la ling ban leit wad
 ia ki mawlynnai ka jingim jong u. U iakynduh ia
 ki shiah jong ka jingshitom ha ka lynti ka jong u.
 Khatduh, hadien ba u la mad ia ka shitom, u shem
 bad ia kynduh ia kita ki mawlynnai, ki mawlynnai
 jong ka jingim jong u kiba long ki jingtrei shitom,
 ki jingeh ha ka jingim kibawanlam ka jingsuk ha-
 dien, U thoh :

Ki ummat kiba lang
 Ki long mawlynnai.²⁰

Niar ban shem kum une u myllung haduh
 mynta ha ka ri jong ngi uba la lah ban sei ia ki
 symboh jingpyrkhat kiba jylliew bad kiba ktah

na tang iba ngi kashon ngi tang man ka sangi ha
ka jingim jong ngi.

Ha ka jingrwai "U Dieng Bilat" pat u myllung
u bsiat pharshi ba ki khun ka ri ki dei ban bud ia
ka nuksa jong u Dieng Bilat uba ieng rangbah
marwei. U batai :

Dei ha u rangbah kein,
Ka shong ka mon ba jwat;
Ia u phi lah ban bein,
Hynrei kumno phin rat!

Kum u ngã dei ban leit,
Ngan pat rangbah ruh jrain;
Ko khun ka shnong, ha pëit,
Kumta nga ieng rangbah jwain.²¹

Dei tang ka bor pyrkhath kaba jylliew jong ka
sap ka phong myllung kaba lah ban iohi ia ki
symbol jingpyrkhat bajylliew na uwei u dieng ba
man ba im hajan iing. Mano ban po' pyrkhath ba
une u myllung un sei ki jingsneng kiba kiik myn-
siem haduh katta ia ki khun samla ka ri tang na
uwei u dieng bilat Hynrei une u myllung u la
lah ban leh ia kane ha ka rukom bad ka bor kaba
ktah mynsiem shibun eh.

Dun ruh sa kiwei ki jingrwai kiha pyni ia kane
ka bor jong u myllung ban khniot la ki symbol
jingmut kiba jylliew na kiet kiet kiba ngi iohi kyl-
leng sawdong jong ngi ha ka jingim ba man ka
sngi ka jong ngi. Ha ka jingrwai "U Tiew Pa-

thai" u myllung u rwai shaphang u 'tiew pathai
uba puh ha ki jaka barieh. Hyniei une u syn-
tiew u siat pharshi pat ia kita ki briew kiba khraw
kiba :

La sha niamra ruh la phi ngam,
Shi hajar sien phin mih;
U 'Tiew pathai ba shong sangam
Na jngai un iai iwbihi.²²

Ki don pat ki jingrwai ha kiba une u myllung
u hua tang ban dii ia ki um bathiang jong ka
jingitynnat ka Mariang kaba ker sawdong ia u. U
sngewhua ka mynsiem tang ban batai bad ringdur
ia kiei kiei kiba itynnat ha ka Mariang Ha ki
jingrwai jong u : "Ki Kshaid Ba Rymphum",
"Kynjai Ha La Ri", "Ka Pyrem", u batai ia ka
jingitynnat jong ki bynta bapher bapher jong ka
Mariang. Ha ka jingrwai Ki Kshaid Ba Rym-
phum" u don ki khmat ban iohi ba "ki plsia ki
masi, ki rypsied ki plang" haba ka lyiur ka la
sdang. U iathuh ba ka por lyiur ka la sdang bad
u lapbah Sohra u la ther bad

Te ki byrthen ki kshaid bad ki byrngem ki
wah,
Bad ki hiar sha ri thor bad ki ngam sha u
kha;
Bad ki beh ia ki niangbri ba synshar hangta
Dei da kumta, u tyllun u lapbah Sohra.²³

Ha ka jingrwai "Kynjai Ha La Ri" pat u myl-
lung u rwai shaphang ka por synrai ha ka ri
Khasi. U ong ba

La puh u Janailar, la saw u Sohbræi :
 Hir hir beh ka Iyer, bad jar jar tuid ki um;
 Rymphai noh ki kshaid, bad lyngngai thiah ki
 lum.²⁴

Ha kane ka jingrwai u myllung u oh dur ia ki
 mrad ki mreng ki briew, ba kumno ki im ha ka por
 synrai :

Ha ki lum, ki lait luid ki masi ki blang,
 Bad ki briew hapoh kseh ki la sangeh shi-
 phang;

Sha ki hali ki peit ba u kaweh u kba,
 Hangno ki jingdap ka dohnud kat kata;²⁵

Ha ka jingrwai "Ka Pyrem", pat u myllung u
 rwai shaphang ki dieng ki siej, ka sngi kaba syaid
 hadien ka jingkhriat jong ka tlang ki wahduid
 kiba la im, ki sim ki doh kiba kmen kiba pah
 sngewbha. U myllung u rwai ruh shaphang ki
 kshaid ki khriang ki khlaw ki btap kiba itynnai
 mynta ha ka por pyrem. U iathuh shaphang ki soh
 ki pai jong ka pyrem ba

La ih u sohphinam,
 Ba byrthiang bad byrjew;
 La lung u sohryngkham
 La khie u jangew.²⁶

Ha ka jingrwai "Ki Sngi Barin U Hynniew
 Trep" u myllung u pyndonkam ia ka Mariang ha
 ka rukom kaba kham pher na kaba u la leh ha ka
Ka Duitara Ksilar Ka jingpyndonkam jong u ia ka
 Mariang ka long ha ka rukom kaba kham iar jing-
 mut, kham iaw bad kham jylliew ha ki jingpyrkhat.

Ha ka jingrwai "*Ki Sngi Barim U Hynniew Trep*" u pyndonkam ia ka Mariang kum ki shrong ki shrup kiba bun ha ka ba un pynbang pynthiang ia ka jingrwai jong u. U R. S. Lyngdoh u la batai bniah bha halor kane ka mat ha kaba u la batai shaphang ka jingpyndonkam u Soso Tham ia ki *simile* ki *metaphor*, ki *Senedoche* ki *metonymy*, ki *Hypallago*, ki *Allusion*, ki *Anti-thesis*, ki *Epigram* ki *Oxymoron*, *Paradox*, *Climax*, *Anti-climax* ki *Bathos* a bad *Syllepsis*, ki *Personification*, ki *Apostrophe*, ka *Vision* jong u myllung, ki *Hyperbole*, ka *Prolepsis*, ka *Sarcasm*, bad kiwei kiwei ki shrong ki shrup kiba bun har rukom.²⁷

Kawei ka bynta jong ka jingpyndonkam jong une u myllung ia ka Mariang ka long ba u pyndonkam ia ka kum ki dur ne *symbol* jong ki jingmut bajylliew ba u don ban pashat ha ngi ki nongpule. Ha ka lynnong jong "*Ki Symboh Ksaiar*" u pyndonkam ia ka dur jong ka phreit kum ka 'symbol' ne ka dur jong ka briew kaba duk kaba toi²⁸. Kumjuh ruh u pyndonkam ia ka dur jong ki niut ki nier ha lum ha khlaw kiba tap ia ki *Dak* helor ki maw kum ki dur ia ki jingmut ba jylliew ba u don. Khamtam ha ki lynnong *U Lyoh* bad *U Rngiew*, u myllung u pyndonkam ia ki dur ki dar jong ka Mariang ban ringdur ia ka jingim ka longrynieng ka jong u briew ha kane ka pyrtnei. Ha kine ki lynnong u shim bad jer ia ki kynja mred kiba itriem, ki dur kiba itieng, ki jaka jong ka Mariang kiba i-saitmet ban peit ne iohsngew khnang. ban batai shaphang ka jingjot, ka jingsniew jong ka jingim kiba wan tyllap ia u khun bynriew ban ia-

lam ia u sha ka pap ka sang kaba itriem. Ngin
set katto katne ki dkhot na kitei ki lynnong kum
ban ai ki nongmuna ia kane.

Ha ka lynnong *U Lyoh* ngi shem ia kine ki
dkhot kiba ngi la shu shim hangne hangtai, kiba
pyi ia kita ki dur ki qar kiba ringjingmut ia ki dur
jong ka jingim.

Kine ki dkhot ki long :

Kumba na khlieh ka Riat Mawiew,
Kim kaweh shuh ki Pakhaslew;
Namar u Lyoh khyndew ba tdeu,
Uta un iuh "Ka rain ka Rem";
Ju don ka thwei ba iong ba ngiew,
Nalor ki jong ka dohnud briew?²⁹

Ha kane ka dkhot u ring dur ia u lyoh kum ka
jingsniew kaba wan tap la ka ri ka jingsang kaba
la wan kiew ha ka jaitbynriew kaba iuh roit ia
kano kano ka mynsiem jinglatiplem jong u khun
bynriew. Bad hapa ka jinglatiplem briew kam
don shuh, hapa u briew u la kyllut ia kiei kiei kiba
bha, ka dohnud briew ka iong kum ka thwel kaba
jingiew ban peit namar ka long kaba iong bad
jylliew. Hynrei ka dohnud briew ka kham iong
bad kham sniew shuh shuh ban ia kine ki thwel.

Ha kawei ka dkhot pat u thoh kumne :

Ka khlieh Hynroh suki suki
 Ka nguid haduh ban lut ka Sngi;
 Ka Duk, ka Thngan, Shitom, Kordit,
 Ka Baihi ruh - baroh kijit;
 Nangta u Phniang ba long ha khrum,
 Balei u stem hapoh badum.³⁰

Ha kane ka dkhot u myllung u ring dur ia ka
 jingbha, ka hok ka sot ba ki long kum ka Sngi.
 Ka jingsniew ka wan tyllap kumba ka hynroh ka
 bam ia ka sngi. Bad haba ka jingsniew ka wan,
 ka shitom ka jynjar ka bud ryngkat ryngkat nadien
 nadien,

Ha ka lynnong *U Rngjew* pat ngi shem kum
 ia kine ki dkhot :

Sha jngai na shnong ba shong ki briew,
 Ka don ka Khlaw ba shong U Rngjew;
 Hangta ka dur; ka khmat U Bnai,
 Ka jong u Dkhoh hangta ka shai;
 Nangta junom u tap u Lyoh,
 Ka dei ka shnong u Nongshohnoh.³¹

Baroh kawei ka dkhot ka long ka 'symbol'
 jong ka jaka jong ka jingsniew, ka pap, u ksuid u
 khrei. Ka jingshai u bnai, ne ka n, ka hok
 kam don. U lyoh jong ka pap u lyoh hangta.
 Ki jingthaw ha kata ka jaka jong ka pap ki laid da
 ka jingshai jong ka dkhoh, kata ka jingshai jong
 ka pap. Ka dkhoh ka long ka dur jong kata kaei
 kaei kaba iohi bad laid tang ha ka jingdum bad ka
 jingipng jong ka pap.

Ngi lah ban sot sə b'un bah ki nuksa ban pyni
 kumno ka mariang ka pyrsad mynsiem ia une u
 myllung. U peit ia ka mariang sawdong jong u
 da ki khmat kroa nep bad baivlliew ban lum na ki
 ki symboh jingpyrkhat na ka bynta ka jingim. U
 shim ia ki bynta jong ka Mariang ban pynphuh
 pynphieng ia ka jingrwai jong u. U shim ruh ia
 ki bynta ka Mariang ban ringdur ia kiei kiei kiba
 dei shaphang ka jingim. Hangne u shim ia kiei
 kiei ki bynta kiba ishyrkhei jong ka Mariang ban
 ringdur ia ki bynta jong ka jingim kiba itieng bad
 kiba sniew. Ngin ai sa ar tylli ki nuksa harum ba
 ngi sot na ka lynnong jong *U Rngiew* hi,

U khun ka Miaw ba long klaw klaw,
 U wan makia na lum iawpaw :
 Jang jang u Skei. jang jang u Khla,
 Ki Masi Prut ki her sakma;
 Teng teng ka blei, nangta u Ren;
 Hynnin u Kpieng, hynne u Lwen.

Ki lum ba khia, - Kyllang, Symper,
 Hangne suki, ki ngam, iaper;
 Ki Mawshamok ba mutlop tang,
 Ki bthei hapoh ka Ding bathnam;
 Kan pluh ka khlew Bah-Ro Bah-Kong
 Ynda u saw u Syiem Sein-iong.³³

Ha kane ka dkhot kaba khatduh u ringdur ia
 ki lum bajrong jong ka ri Khasi kum ki riew rang-
 bah bakhia-thew ba khia ka jinglong "ha kane ka
 kam ki iangam iaper kum ban ngop. Ki riew-
 shynrang mynsiem ba eh"³⁴ bad ba khlain myn-

siem kum ki mawshamok ki bthei hapoh ka ding
ba thnam jong une u jyingthaw ba kynsha.

U Soso Tham u la pyndonkam ia ki bynta bap-
pher bapther jong ka mariang, kumba ngi la kdew
haneng, kum ki shrong ki shrup—kum ki *simile*
bad ki *metaphor*. Kine ki *simile* bad ki *metaphor*
ki long ki ba itynnat bad kiba iadei dur shisha bad
kiba ju jia hi ruh ha ka mariang. Kum ka nuksa
ngin shim kawei ar tylli ki dkhoh na ka jingrwai
jong u *Ki Sngi Barim U Hynniew Trep* kum ban
pynshai ia kaba ngi kdew.

Ha ka lynnong *Pyrthei Mariang* u batai ia
kata ka jingshida bad ka jinghok jong ka hyndai
da kawei ka *Homeric simile* kaba pyni shisha ia ka
bor myllung kaba khraw, U thoh :

Kumba ki kjat ka Sngi Pyrem,
Haba ki beh ki lyer ba jem;
Ki hiar ban suit ka rong jyrngam,
Ha pyntha ne hapoh Sangam;
Kumta u briew u im shida,
Kumba ha pneh ka kmie u kpa.³⁵

Hangne u batai bad pyniasyriem ia ka jingshi-
da jong u briew ha ka hyndai kum ki jingsngur
jong ki kjat sngi ka pyrem kiba noh itynnat ha ki
pyntha ba jyrngam, ha ki sangam. U batai ruh
ia ka jingshida u briew kum u khunlung ba la
thum ha pneh ka kmie.

Kawei ka nuksa jong ka *simile* ngi lah ban sot
na ka lynnong *U Lyoh* :

Kumba u Kber ba her ha suin,
 U mih na Thliew ba shong u Kruin
 Nə kum u Kyieng, u Ksuid u Khrei,
 Na ka u kreh sawdong pyrthei.³⁶

Ka jingpyniasyriem dur hangne ka long ia u
 ksuid ba mih bad kreh na ka dohnud briew kumba
 mih ki kber na ki thliew ka ramew ban her kyl-
 leng sawdong ka pyrthei Ngin sot sa kawei ka
 nuksa ban ai nongmunə ia ka *simile* kaba itynnə
 kaba u la shim hi ruh na ka Mariang

Kumba u ngap ba jah ka Kyiaw,
 U her matlah sha suin sha khlaw;
 Khyndai ki sah ha ing u Blei,
 U briew u poi ngam tip shaəi.³⁷

U pyniasyriem dur ia u khun bynriew uba klet
 ia U Blei hagdeng ka jingdkut u Sohpet Bneng,
 hagdeng ka jingjct bad ka pap, ba u long kum u
 ngap ba la jah ka Kyiaw bad u her sakma shane
 shatai hi ban wad ia U Blei uba long kum ka
 jingim ne ka Kyiaw ia u briew. Kumjuh ruh ki
 Hynnlew Trep ki her sakma haba la jah U Blei na
 u briew haba la dkut u Sohpet Bneng.

La donkam shisha kawei ka thup kaba heh
 ban lum bad thoh shaphang une u myllung, ia ka
 jingpyndonkam jong u ia ka Mariang ha ki jing-
 rwai bad ki poitri jong u, ia ki shrong ki shrup, ki
 dur ki dar ba u pyndonkam ha kaba u ringdur ia
 ka longbriew manbriew jong u khun bynriew shi
 tyllup ka pyrthei, ym tang ia u khun Khaəi.

U Primrose Gatphoh

U Primrose Gatphoh u long ruh uwei pat u myllung uba ka Mariang ka la pyrsad mynsiem shibun eh ha ka jingrwai jong u Ka jingrwai *U Sier Lapalang* hi marwei ka la biang ban pyni kumno une u myllung u la shah pyrsad mynsiem ha ka 'mei Mariang. Ka jingbatai jong u shaphang ka jingim u Sier Lapalang bad la ka kmie ki long ki dur jong ka jingim u khun bynfiaw kiba la ha pneh ka Mariang. Kumba u H. W. Sten u thoh :

Ka pyrthei u sier ka la jong shisha kaba itynnat. Don ha ka ki jhur ki jhap, ki syntiew babun jaid, ki sim ki doh, ki bsein, u thlen bad ki ksuid lum laiphew-jaid Wat ka rango hi kaba lah ban tap matlah ia ka jingshemphang ki briew bad ki mrad, ruh ka don ha kata ka pyrthei ki sier.³⁸

Ka Mariang kaba ker sawdong ia ka jingim ki shi kmie shi khun, u sier bad la ka kmie, ki long ka Mariang kaba ithiang ban peit. Ka bor ringdur jong u ka long kaba u la leh ha kata ka rukom ba haba ngi pule ia ka jingrwai ngi sagew kumba ngi iohi da la ki jong ki khmat ia kita kiei kiei kiba itynnat jong ka Mariang.

Halor ki Mawbthuh hajan ki Synrang,
Ha trai jong ki Dieng harud jong ki Thwai
U shang um sheptieng u Ksuid ne u Khrei
U jah ha Lawbah ne u ngam ha ki Khah

.....
 .....
 Hapdeng ka jingbieit u sied u ryngkoh :
 Hapoh ki Syllai ki Dieng ba jyrngam,
 Na khap na Kharai suki ka ialam :⁸⁰

Ka jingbatai jong u myllung ia ka jinglong
 samla ka jingdap shynrang jong u sier bad ka jing-
 leit shang ka jong u sha ki Lum Khasi ka long ka
 jingringdur ia ka Mariang u Khasi kaba itynnai
 haduh katta katta U thoh :

U Khun dap shynrang u peit sha ki Riat
 U 'mied ka ryndang ba beh ka 'er-khriat;
 Ka sngi ban sa sep ha kliar jong ki lum,
 Ka shoh ka tyndep, u ieng kumba khum
 Ki thiep bad ki jur ki dam na ki khmat,
 Shynrang uba shlur u jaw ki Ummat :
 Ki Krem bad ki Kroh la tap da ki Khlaw.
 U peit u lyngngoh jingstad U Nongthaw
 Ki Kshaid kiba noh rymphai ha ki Riat,
 Ki sied ki ryngkoh ki Skei bad ki Khiat :
 Ki Sim kiba ruwai ha tnad jong ki Dieng
 U Ngap bad u Lwai ki beh ia u Kyieng :
 U Jam, u pyrsat, u kit la ki Reng,
 Ki Ri ban leit wad ki Shnong ruh kylleng:⁴⁰

Ka jingrwai hi baroh kawei ka long ka synduk
 spah ba la khnion da bun bah ki mawkordor jong
 ka Mariang kaba itynnai. Ka Mariang hi imat ka
 la pynbuid ia u myllung haduh ba u da batai ia
 kiei kiei ki jnit ki jnat kiba bun ba u iohi ha ka
 Mariang. Kumba ka Mariang ka la pynbuid ia

u sier, kumta ruh ka la pyniapbieit ia u myllung. Ki rong ki rup, ki jingthung ki jingtep, ki phlang ki kynbat, ki lum ki wah, ki khniang ki puit, ki sim ki doh ki don ha ka jingrwai ban pynitynnat bha. Bad kumba kine kiei kiei ki jingitynnat jong ka Mariang ki pynkynmaw ia u myllung ia U Blei, kumta ruh ki pynlyngngoh ia u Sier ban sngewthuh ia ka jingkhraw U Nongthaw uba stad uba la buh kat kane ka spah bah ha u khun bynriew.

Ha ka Dkhot XXIV u myllung u khniot lang ia kiei kiei kiba kynja blei bad ki jingitynnat jong ka Mariang. Ha kane ka dkhot u iathuh shaphang U 'Lei Shyllong uba sngap ia ka jingud ka jingiam ka kmie laba ka la duh ia la u khun phrangsngi u jong ka Ryngkat bad kane ka jingpaw u 'Lei Shyllong bad ryngkat bad kane ka jingud ka jingnam ka kmie u Sier, u myllung u iathuh bad u pyni ruh ia ka Mariang kaba ker sawdong ia ki ka mariang kaba itynnat kaba ithiang.

U Bronath Thangkhiew

Uwei pat u myllung uba la shah pyrsad mynsiem ha ka Mariang u ba la thoh ki jingrwai ha kine ki phew snem u long u Bronath Thangkhiew. U la pynmih ia ki jingrwai jong u ha ka kot *Ki 'Tien Rwai Khasi*. Une u myllung u pyndonkam ia ka Mariang ban pyni ia ka jingkhuid ka jingsynlar ka jingim ha ka Mariang bad katno ka pher na ka jingim kaba u briew u im sha jngai na ka Mariang. Ha ka jingrwai "U Nongrep" ha baroh ki ar bynta u iathuh ia ka jingim jong u nongrep

ka' mtep d' h' . . . . .
 siem, ka hok . . . . . U thoh :

Kumta ka dap da jingthiang ngai,
 Ba ka la biang shisha ,
 Mynsngi ban um kita sur rwai,
 Mynmied ka dutara. (sic).⁴¹

U im ryngkat dienglung-deinglaw,
 Ha sur ka khlaw babang;
 Bad ki u ju iarwai-iasaw,
 Ha ri ba ia im-lang.⁴²

Une u myllung ruh u la shah pynshoh bieit
 da ki jingitynnat jong ka Mariang. La u phai
 kylleng sawdong jong u u iohi tang da ka jing-
 ithiang jong ka Mariang suda. Kumta u rwai ha
 ka jingrwai "Ka Kshaid Noh-Kalikai" :

Kumta ki dap jingrwai iaroh,
 Hangta ha jingiohi bashoh;
 Bym lah ban kren da kumwei pat,
 Halor jingithiang ngai,
 Kita ki khmat shohieid bashat,
 Ha pha Noh-Kalikai.⁴³

U iohi ruh ia ki jingitynnat ki lyoh ha ka mied
 basgur (' Ki L'yoh Ka Mied' Basugur"). Dei ha
 kum kita ki dur jong ka jingitynnat ka Mariang ba
 ka mynsiem ka kmen ka suk kynjai, kumba u thoh

Jingsngew hum-hum la lut,
 Ban shoh ki jingsammut;
 Ba duitara ka dem h'u ksai,
 Ban rwai ban ud pat te lashai,
 Ban ionthiah iai hajar haggoh,
 Ba shong ha ri ielditheln ki lyoh.⁴⁴

Kumjuh ruh u iohl ia ka jingitynnat ka Mariang haba u peit ia ki um ki wah bad ki kshaid jong ka ri. Ha ka jingrwai "Wah 'Thum-Thum Bad Umshorpi" u rwai shaphang ki jingitynnat bad jingithiang jong kine artylli ki kshaid, bad u pyngkut da kine ki ktien :

Phum-phum phum-phum to iai ryngkoh
 Nalor Mawlong to rwai baroh,
 Ban kit burom ia la ka ri,
 Sha jngai muluk mihngi sepngi;
 Bashai ha jingsammut,
 Ka jingim bymjukut;
 Ba shlei to miar da ki jingthiang,
 Ban iai iadoh kylliang kylliang.⁴⁵

Ha u Bronath Thangkhiew ka jingitynnat jong ka Mariang ka long ka burom ia ka ri, ka jingiaroh ia ka jaltbyhriew, kumba u rwai ha ka jingrwai "Rwai laroh La Ka Ri":

Ri ri Khasi shongkun pyrthei,
 Hajar lapaw iapha ruh te la lei;
 Ri lum bafeld ki sur laroh,
 Um hin jong ki samoi;
 Sur lang barwai ha sngap ka shoh
 Jingher sawang kynoi.⁴⁶

U thoh ruh ba hapsedng ki jingitynnat ka
Mariang ym don ka jingsngewsih :

Ki lum ki them bathum la jingphyrnai;
Ki dieng ki phlang bakit la song jingai;
lashad iakmen ha jingjyrngam,
Baiaid ki lyer iewbih;
Jingsyrypud jem ki sur jingjam,
Ki khlem ki jingsngewsih ⁴⁷

Ha ka jingrwai "Ka Samla Ha la Kper" pat u
myllung u iohi ia ka Mariang ia ka jinglong bha-
briew bad ka jinglong samla jong ka jingim. Ki
ei kiei kiba paw ha ka Mariang ki pynpaw ia ka
jingdondor ba shisha jong ka jingim. U thoh :

Sawdong u ngap ha ki syntiew,
Ban rong ia um ba dap jingiew;
Ka peit to shlip ban shem hangta,
la la ka dur jinglongsamla...⁴⁸

Ha ka jingrwai "Jingpaw Ka Sngi Bad U
Bnai" u myllung u iohi ia ka Mariang kum kaei
kaei kaba janai kaba suk kaba phyrnai da ka jing-
kmen, katba ka jingim u briew, ka jingim ka jong
u pat ka dap tang da ki jingjynjar suda. U sngew
ba u khun bynrrew u shong bynda ha kane ka
pyrthei sngi. Namarkata u rwai ha ka sngi bad u
bnai kumne :

"Ko sngi ko bnai shat jingthaba,
 Ha phi ka shad mynsiem jong nga;
 Ban rwai ha la ka duitara,
 Bad la ka song phettleng basa;
 Phin neh hangta ha jingjanai,
 Kata ka ri basuk kynjai;
 Ne lang bad nga phi sngew kumta,
 Hapoh ka trep shongieng bynda"⁴⁹

Ka jingrwai "Ka Tlang" ruh ka ai jinghikai ia
 u myllung ban sngew ba ka tlang ka long ka
 nuksa ba ngi dei ban mad ia ki jingjynjar ka jing-
 im ban dup ioh ia ki jingkmien ba hadien. U
 thoh :

Ki sur ka tlang i diaw khuslai,
 Namar ba ngi shu peit;
 Hynrei hangta ka dor janai,
 Ba ngl iawad ban kheit.⁵⁰

Namarkata ngi iohi ba une u myllung u long
 u myllung uba iohi ha ka Mariang ia ka jingsuk
 ka mynsiem, ka jinglong samla, ka jinglait na ki
 jingjynjar jong ka jingim.

LYNNONG IV

1950—1980

Hopewell Elias

U Hopewell Elias Sohlyla u long u myllung jong ka Mariang uba la shah pyrsad mynsiem ha ka 'mei Mariang. Ka kot jong u *Ka Hamsaia Ki Por* ka long ka kot jingrwai kaba la biang ban pyni ia ngi haduh katno une u mynllung u la shah pynkyndeh mynsiem da ka Maria: g.

Dei na kaba u shong puson marwei ha pneh ka Mariang, ha kliar u lum Shillong ba u iohi ia ki jingitynnat jong ka ri ki Laiphewsyiem, ka ri Khatardaloi. Ha u H. Elias, kumba ka long ha u Soso Tham, ki jingitynnat ka Mariang kim long tang kum ki shrong ki shrup, hynrei ki pynkyn-maw ia ka mynnor kaba khuid kaba itynnat. Kumba u thoh :

Marwei katba puson nga shong
Ban peit na kliar u lum Shillong,
Sawdong ka ri i mei-i-pa,
Ki lum ki wah ki them-pyntha;
Sha thwei ki por ki Longshuwa,
Ki jingpyrkhat ki sam lyngba.⁵¹

U iohi ia ki jingitynnat jong ka ri Khasi kaba ktik ia ka dohnud myllung jong u ban thoh shaphang ka ri u hyndai. Kine ki long ki dkhot kiba u pynpaw shaphang kata ka jingitynnat ka ri :

Na lyhuh iong ngit, u lyput badum,
 U pra ban paw ki maw bajngum,
 Ki um-rupa ba tuid khongdong,
 Ki sohtyngkoh halor ramsong;
 U simpyllieng u khwai na ki,
 U ieng na ranab-lum ryngngi.

Ki lum byrtem, ki khlaw badum,
 Ki ing-ki-sem, ki wah ki um,

.....
 Baroh na khmat jong nga ki jah...⁵²

U pyndonkam ruh ia ki bynta bapher bapher
 jong ka Mariang ban pynbang pynthiang la ka
 jingrwai jong u. U pyndonkam ia ki *simile*, ki
metaphor, ki *metonymy* bad kiwei khwei ki shrong
 ki shrup ban pynitynhat bad ban ktoh ia ka doh-
 nud jong ki hongpule-ha ka jingrwai ka jong u.
 Ngin sot harum katto katne ki dkhot ban pyni
 nuksa ia kine ki shrong ki shrup ba u la pyndon-
 kam :

Ha ka lynnong, ka baar; "Na 'Waikhyrwi"
 ngi shem ia kine ki dkhot :

"Hangta, U phniang bani un bsan,
 Un piar ban long dieng bah diengsan;

.....
 .....

Nangta, ka seng pyniar-hima
 Kan sdang; ka khie ka wait ka thma.
 Ma pha Sutnga, mapha Nartiang;
 Phan peit na kliar ki lum kyndiang.⁵³

Hangne u pyndonkam ia ka *metaphor* da kaba u khot ia ka hima kaba rit kaba san kaba heh hadien, ka hima sutnga, bad u khot ia ka 'u phniang'. U pyndonkam ruh ia ka *metonymy* haba u thoh 'kan khie ka wait ka thma' kaba mut ba ka jingialeh, ka thma kan mih. U pyndonkam ruh ha ka *Apostrophe* haba u khot : 'mapha Sutnga, mapha Nartiang'.

Don sa kiwei kiwei ki dkhot kiba bun kiba une u nongthoh u ai ban pyni ia ka sap myllung jong u ha kaba u pyndonkam ia ka Mariang. Peit kum kane ka dkhot :

"Ki 'dewlangni ha lum jyrngam,
Kin sah kynjah, kin man sangam;
Ki them baiar harud wah-duid,
Ki krem puri, synrang shongksuid.
Ki Iyer kin rong ki sur jynri,
Kin Ingaid sha lyhuh ki sur besli."⁴⁴

Kawei kaba ktah eh ia une u myllung haba u peit ia kiei kiei kiba itynnat ha ka Mariang ka long ba mynta ka jingim hok ka jingim sot ka ia duh, bad la wan tyllap da ka jingsniew, da ka pap ka sang, da ka jingialeh markynti. Ban batai ia kine ki jingsngew jong u u pyndonkam ia ki bynta jong ka Mariang bad ba ki la kylla duh noh bad blad. Kumta rah u ringdur ban batai ia kata ka jingkylla da kaba u ai ki dur ki dar na ka Mariang kiba pyni ia kane ka jingkylla. Kum ka nuksa ngi shem ia kine ki dkhot :

"Kan san ka pap, u'n tain u briew,
 Ka hok-ka-sot kan sting pyrthiew;
 U'n pun-jynkieng ka siej-ka-skhen,
 U'n ksoh ban kiew diengsohmynken
 Ki kulai-brieng u khun patsha,
 Ha 'persyntiew kin pah kynsha ⁵⁵

Sa kawei ka dkhot ngin sot :

"Ha krem synrang ka riat Mawiew,
 U akjakor samsia un jlew;
 Kan twa, kan pat ka dieng-ka-maw
 Un phet sakma u shrieh-u-tngaw;
 Kan ieng-kynih ka 'iarkhynthei,
 Kan poi ka jot, ka sniew pyrthel. ⁵⁶

U myllung u pyndonkam ruh ia ki *personifi-*
cation ha ka jingrwai jong u ban batal bad pyn-
 puh pynphieng ia kiei kiba u kren. U khot ia u
 Lum-Swer kum u shynrang brlew ba ieng marwei
 hapdeng ki rngai jong ka mynnor jong ka hima
 Sohra :

"Ko Rang Lum-Swer ba ieng weibriew,
 Hapdeng ki rngai, ki jingphohsnlew;
 Na me kin kreh ki it-hima,
 Hapoh ka ri ki kni-ki-kpa;
 Ka nam jong me kan sieng kylleng,
 Katba na neng phira u Laipateng. ⁵⁷

U mutdur ruh ia ka Kshaid Nohkalikai kum ka
 briew ka ba peit rymmuin :

"Ka 'Shaid-Likai, na khlieh ka riat,
 Kan peit rymmuin ba kiew ka khiat;
 Katba khwep-khwep ha riat Mawiew,
 Kaweh ka Tlai, ka shad ka slew.⁵⁸

Ka jingpyndonkam jong une u myllung ia ki *simile* ruh ka long ba u pyndonkam ia kiei kiei kiba don ha ka Mariang ban pynphuh ia ka jingrwai jong u, bad ruh ban ringdur ia ki jingmut ba u kwah ban ai ha ngi sot ia kane ka dkhot :

"Kumba ka ieng ka Sngipyrem,
 Ban suit ki rong babun ha thəm;
 Kumba ha suin u ieng-phira,
 U tbeh jingshai u Mängkara;
 Hima Madur kumta ka ieng
 Synshar, i'u paid ha khruin ka bneng.⁵⁹

Ka Mariang namarkata ha une u myllung ka long ka nongpyrsad mynsiem kaba ktik ia u myllung ban iohi ha ka ia klei kiei kiba itynnat khriang ba un pynbhabriew pynphuh pynphieng ia ka jingrwai, ia ki jingmut ba u don ban ai. U pyndonkam ruh ia ka Mariang ban ktik jingmut ia ki nongpule ban iohi ia ki jingitynnat kiba don ha ka Mariang. Bad kawel pat ka jingthmu ba u leh ka long ban pyni ia ka jingkylla ka mariang jong ka hyndai kaba laihuh ia ngi kumta ka ri ki laiphewsylem laiphew-dalai ka jong kaba khraw kaba khlein por, kaba ka jingsynshar jong ka ka par shaduh ki ri thor. Hyndai mynta kine ki jingjia bad ka nam jong ka ri ki kylla long tang ki puriskam ha ki rngai ki jingphohsniew ki jong ngi. Kaba ktah eh ia u myllung ka jong ba ka ri kaba itynnat haduh katta mynta ka long ka ri ha kaba

"Ki khun samla ba phong pansngiat,

.....

Ki thum, ki bah, ki piam khun-mraw.⁶⁰

U Victor G Bareh

U Victor G. Bareh u long uwei na ki Myllung kiba kham iajan shibun eh bad ka mariang. La jan baroh ki jingrwai ba u pynmih ha ka kot jong u *Ki Poitry Khasi* ki long ki jingrwai ia ka Mariang

Ngi lah ban pynbynta ia ki jingrwai mariang jong u ha ar bynta : kawei ka bynta kaba kynthup ia ki jingrwai kiba u rwai shaphang ka mynsiem kaba lait luid; ka jingshida ka jingim, ka hok ka set ia kiba u shem ha ka jingim bad ka jinglajan jong u bad ka Mariang. Ki jingrwai kiba pyni ia kine ki mat ki long :

1. "Ka Lynti Umniam",
2. "U 'Tiewdohmaw ha Shiteng Riat",
3. "Ka Synrai",
4. "Ha Pdeung Ki Law Kynjah ka Tlang",
5. "Ha Pneh ka Mei Mariang"
6. "Ki Sur Lum",
7. "Ki Khun Mariang",
8. "Ka Pyrem' .

Ha kine ki jingrwai u rwai ba u shem ka jing-laitluid ka mynsiem ha ka mariang. U shem ka jingim kaba lait na ki pap ki sang jong ka pyrthoi ha ka mariang.

Kawei pat ka bynta ka kynthup ia ki jingrwai kiba u rwai shaphang ka jingim ka bym iap shuh ia kaba u iohi bad u shem da ka jingkyntiew mynsiem ka mariang ia u. Ha kine ki jingrwai u ai ki ktien sneng ki ktien kraw, ki jinghikai kiba u hi u ioh bad u shem haba u iashem bad ka Mariang. Ki jingrwai kiba pyni ia kine ki mat ki long :

1. "Ka Lynti Umniam",
2. "U 'Tiewdohmaw"
3. "Sha Lyndet ki Lyoh".

Ka jingrwai "Ka Lynti Umniam", bad ka "U 'Tiewdohmaw", wat la ki long ki jingrwai kiba ia-thuh shaphang ka jingshem la ka mynsiem lait-luid jong u Myllung ha ka Mariang, ki long ruh ki jingrwai kiba ai ki jingsneng ki jinghikai kiba u Myllung u ioh shaphang ka jingim kaba ym don ka jingiap.

Ha ka jingrwai "Ka Lynti Umniam" ngi lohi ba u myllung u dih la ki jingthiang ba u shem na ki dur ki dar jong ka Mariang. U thoh :

Ynda wan ka jingshai
 Bad ka mied ka la wai,
 Ki lyer step ba pyngngad
 la syntiew ki pynshad;
 Ki sim bneng ruh ba rwai
 Sha wah duid ki la phai;
 Ki kynther la ki sner
 Ban leit sum kin sa her.⁶¹

Bad dei ha kum kane ka pyrthei kaba dap de
 ki jingithiang jong ka mariang ba u shem ba ka
 long

Hapdeng syntiew ki ing paki dulan,
 Da kti u briew ba la pynsan,
 Phim mon ban shong ban sah¹ mo, Tiewdoh-
 maw;

Ha l'i kyrnir b'la buh d'u Nongthaw
 la jingim ba sngur phi pynpaw.
 Ha ri ki lyer pynngad ba beh,
 Ba tyrkhang ki kaweh,
 Phi shad phi kmen marwei
 Ha la lympung jinghun palei.
 Ha la pyrthei sawang,
 Hapoh tnum suin bneng phi nang
 la ka mariang ban pynphuh ban pynphieng,
 Bad lyer jingtngen ban pynsuhsieng,
 Ha jingim khlaw kynjah u khun bynrlew,
 Ba dap tang da ki thieb ban kiew.⁶⁴

Ha ka jingrwai "Ka Pyrem" u myllung u rwai
 ba ka Mariang ka pynkmen ka pynsuk bad ka
 pynthymmai ia ka jingim jong u haba u lashem
 bad ka. U rwai :

Nga klet ia jingtyrkhang
 Ka jingim raieh raidam;

.....
 .....

Met bad mynsiem phi pynthymmai,
 Thapniang jingkyrmen ha nga phi sten;
 Dohnud jong nga ban jingi
 Ha jingwlat samrkhle jong phi.⁶⁵

Wat ha ka jingrwai "Ka Sngi ba la Noh" ruh
 kajuh ka mynsiem jong ka jingjynjar ha ka pyrthei
 ka don ha u bad namarkata u kwah ban leit bad
 ka mariang ban lait na ki jingjynjar jong ka pyrthei
 kaba u shong U rwai :

Nang beh ko lyer pyngngad iwbihi;
 Nga ruh na syrngiew dum, ah! ngan sa mih,
 Ban jngi ha jingshai tngen
 Jong ka sngi ba la jan ngen ..⁶⁶

Ki kyntien ba u myllung u buh ha ka jingrwai
 "Ha pneh ka Mej-Mariang" ki long kiba ktah shi-
 bun eh. U kwah ban her bad ka mariang, ban
 im bad ka khnang ba u lah ban lait na ki jingsuh-
 sat ka jingim.

Sha lyndet ki suhsat jingim, ah! nga jngi,
 Ko mariang shisun jingmut,
 To kdup ia ka dohnud jong nga.
 Ko lum bad ko wah bad ko suin bheng
 phyrnai,
 Khublal namar jingtingen ba phi ai;
 Phi kynoi ia nga ha la pneh, mei
 mariang,
 Te nga'n thiah ha jingphohsiew
 bathiang.⁶⁷

U ngeit ruh ba ha ka pneh ka mariang un iai
 samla, un iai khynnah sah ha ka jingim mynsiem
 ka jong u :

La ki sngi jinglong khynnah bathiang ki la
phet,

Bad jingim sha jingtep ka her stet;
Ba'm dam dur jingauk na khamat leit ka
marlang,

Nga'n lai lung ha pneh jingdup bathiang.⁶⁸

Ha kiwei kiwei ki jingrwai ruh kijuh ki jing-
sngew ki don ha u myllyng. Ha ka jingrwai "Ki
Sur Lum" u shem ba u don ha ka pyrthei ba
lyhop, hynrei ka mynsiem jong u kan kmen haba
ka don ha ka ri 'ba sawang u 'tiewlaponghai'.

Hynrei u shem ha ka mariang ym tang ia ka
mysiem ba laitluid, ka mynsiem kaba shida bad
kaba hok u shem ha ka mariang ia ka jingkyntiew
mysiem ba un pyrkhath ia ka jingim ba lawei ynda
u la khlad noh na kane ka pyrthei. Ka mariang
ka pynkyndeh ia u ba un pyrkhath ia ka bneng, ia
ka jingim kaba suk junom. U kynmaw, haba u
iohi ia ka Mariang, ia la ki lok kiba u ia khynnah
lang, ki lok kiba u ia im ryngkat ha kane ka pyr-
thei, bad mynta ki la khlad noh ban leh noh ia u
marwei ha kane ka pyrthei.

Ha ka jingrwai "Ka Lynti Umnam" u laid ha
ka lynti umnam, u diha ki jingityonat jong ka
mariang, hynrei ka lynti umnam ka pynkyndeh
ia u la ki lok kiba u ju ia laid lynti lang ha kaba
ki ju ia leit khwai. U thoh ba kita ki lok jong u
mynta ki la leit khwai sha shillang jong ka, tuih,
kata sha kawei pat ka pyrthei ha shahndat ka
jingim pyrthei. Ki kyntien ba u nvaia ki long kaba
pynkyndeh mynsiem ia ki nongpule :

Shano ki lok jong nga
 Ba ia khwai lang sngewbha?
 Ha ki khriang ka Umniam
 Ngam lohi shuh ia ki.
 Sha shiliang ki la kam
 Sha kawei pat ka ri,
 Ha ki wah ksiar thymmai
 Sha ki ryta ban khwai.
 Te marwei ba nga sah.
 Ha ka mynsiam sngew kynjah.

U rwai ruh ba ka lynti Umniam ka pynkyn-
 maw ia u ba shong ha ka pyrthei shongbasa bad
 unda ka sngi jong ka jingim jong u ka la sep, u
 ruh un jam sha shiliang ka wah jong ka jingim.

Ummat sngewsih, ko um,
 Mo seh, kin ym pyndum
 la ka jingim jong nga
 Ha pyrthei ing basa
 Sha kiwei pat ki thwei
 Ha lyndet ka pyrthei,
 Ynda la sep ka sngi,
 Lem bad phi ngan sa jingi.¹⁰

Ha ka jingrwai "Sha Lyndet Ki Lyoh" u myl-
 tung u iohi ia ki lyoh ba ki laid bad ki tyllun ha
 ka suin bneng. Hynrei kine ki lyoh ki ai jingmut
 ia u ba u shong ha ka pyrthei ing basa bad shi-
 sien ka sngi un sa leit sha ka bneng lyngba ki
 lyoh. Un poi sha kata ka ri ha kaba ka sngi kam
 sep shuh. Namarkata u rwai ba balei un sngew-
 sih ha kane ka pyrthei habe u tip ba un sa her

noh na kane ka ing basa jong ka pyrthel ban leit
shong sha ka ri kaba junom. Ha ka 'chorus' u
rwai :

Mynsiem phan khuslai lei?
Na ka saw ka sian pyrthel
Sha ing shong neh jong pha,
Phan sa her na ing basa,
Ha ri phyrnai ban shong
Ha lyndet ki lyoh ba long⁷¹

Ka mariang kaba u lohi ka pynkmen ia u myl-
lning bad ka ai ki symboh jingpyrkhat ba ka myn-
siem jong u ka dap da ka jingkmen jong ka jing-
kyrmen namar

Ki sngi phyrnai lawei,
Khmi, ki ap ia pha hangtei.
Junom phan ioh jingsuk,
La hangne pha sngew ba duk.⁷²

U pynkut ia ka jingrwai da kaba u rwai iaroh
ia la u Trai Nongthaw, u thoh:

Ale, ngin rwai iaroh
la U Trai Nongthaw baroh;
Namar jingsuk ka bneng
la u briew u buh u seng.⁷³

U S. S. Majaw u thoh ba u V. G. Bareh u
phet rieh sha ka Mariang na ki jingjynjar ka pyr-
thel. U thoh :

... U Poet u leit sha ka mariang namar, lehse
u kwah ban lait na ka huri hura, ka kawkaw
daw daw jong ka jingim sor ha kane ka juk
riewshai...⁷⁴ Del ha mariang kein ba lah ban
shem ia ka jingjai jai bad ka jingjarjar...⁷⁴

Bad u S. S. Majaw, haba u kren shaphang ka
jingrwai "Ka Lynti Umniam" u thoh ruh ba

da kaba bishar ia kane ka poem ("Ka Lynti
Umniam") lah ban ong ba u myllung V. C.
Bareh na ka pyrthei jong ka pap ka sniew
bad ka jynjar ka khuslai u phet sha ka
mariang ban wad bad shem ia ka jingsuk.
Nangta pat, na ka mariang u phet shuh shuh
ban ioh mad ia ka bneng bymjukut.⁷⁵

U D. S. Khongdup

U D. S. Khongdup u long uwei pat u myllung
uba la shah pyrsad mynsiem ha ka Mariang. U
pyndonkam ia ki bynta jong ka Mariang ban batai
ia ki jingsngew jong ka jingsuk kaba u ioh ha ka
ling i mei, U shim ia kiei kiei kiba thiang kiba
bang ha ka mariang ban batai ia ka jingsuk kaba
u ioh ha la ka ing ba la kha ba la pun. Ha ka
jingrwai "Jngai Na La Ing" u thoh :¹

...sha jngai na la i Mei;
Mynta nga sngew ba pleng ka dud ka ngap,
Ha la Rympei lynter ka shlei ka dap;
Ha ka hin hin ki Wahduid ksiar ki tuid;
Mynsiem ka sngewtympang ka sngewkylluid;
Na ka?"¹

U pyndonkam ia ka mariang ruh ban ring ki dur pyniasyriem ia kiei kiei kiba don ha ka jingim. Ha ka jingrwai "Ki Khlur Ummat" u pyniasyriem ia ki ummat ba jaw na ki khmat kum ki khlur ha sahit bneng bad kum ki umjer jong ka step U pyniasyriem ia ka khmat u briew kaba kmen kum u syntiew uba phuh. Bad ia ki jingjynjar jong ka jingim pat u pyniasyriem kum ki soh kiba ngi kheit na ki jingthung jong ngi.

Ha kaba u pyniasyriem ia ka longbriew man-briew bad kiel kiei ki jong ka marlang, u pynitynnat ia ki jingrwai jong u. Ha ka jingrwai "Khublei" u pyniasyriem ia ka jingim kum ka wahduid. U thoh :

"Jingim u briew ka long kum ka wahduid,—
Kaba khuid, kaba sngur, kaba ring sur thlang,
Kaba pynkmen, kaba pyntngen, bad pynjah
thait.

Teng teng haba ka thut,
Ne haba don uba pynkhih pynthut ia ka;
Ka ktieh ka klew bad ka pynjngut
Ia ka jingkhuid jingishnglam-rai jong ka;
Hynrei shah ia ka ktien ba kan hiar sha trai
pung,

Te kata ka wahduid kan sngur biang sa
shisien."''

U D. S. Khongdup u pyndonkam ruh ia ka Mariang ban pyni ia ka jingiapher hapdeng ka mynta bad ka mynnor. Ka mynta ka la duh noh ia kiei kiei kiba janai ba u barim u la ai ha ngi. Ha ka jingrwai "Ka Shad Weiking" u pyni ba ki

um ka ri Khasi ki iai tuid khlem rngad, katba ma
ngi pat ngi la pynrngad noh ia ki ain ki jinghikai u
Hyndai. U thoh:

Halor ki lum Khasi pyngngad,
Ki um ba sngur ki tuid khlem rngad;
Hynrei ki ain na mynhyndai
Ba u barim ha ngi u ai,
Suki suki na ngi ki nang jah ingai.⁷⁴

Bad ban batai ia ka jingbha briew jong ki
briew u batai da kaba u shim ia ki syntiew ba-
phuh itynnai jong ka mariang ban pyniasyriem
dur Ha ka jingrwai "Ka Shad Weiking", u thoh:

Kham sieng ia jingiwbi: u tiwdiengngai,
Long ki khynnah ba shim bynta ha ka
(Weiking)

.....
.....

Maki ki long ki Sim Moina jong ka (ka Ri)
Ha ki, na ki, kan san burom Khasi...⁷⁵

Ban batai ia ka jingsngew bajylliew jong ka
jingieit, u myltung u pyndonkam da kaba u ring
dur ia kiei kiei kiba itynnai ha ka mariang. Ia
kane ngi shem kum ha ka jingrwai "Ryngkat bad
Phi" bad ha ka jingrwai "Ki Sur Bathiang jong
Phi". Ha kane ka "sonnet" u thoh:

Kum ngi pyrem ba doh ka ri dymmiew,
Ba dieng bad siej sa shisien pat kin im,
Mynta nga ieng ban sngap ki sur ba riw
Jong phi, kiba ju ai bor ai mynsiem...⁸⁰

Ban kren lyngkot, U D. S. Khongdup u pyn-donkam ia ka Mariang ban batai ia ki jingsngew ka dohnud, ki jingsngewieit ia kiei kiei kiba dei jong ka hyndai. U batai ruh da ki dur ka mariang ia ki bynta ka jingim u briew, Ka mariang ka long ka tlong jong ka jingpyrsad mynsiem ha une u myllung ha kaba u batai ia ka jingim briew ha kane ka pyrthei.

U. S Khongsit

U S. Khongsit u long u myllung uba la shah pyrsad mynsiem ha ka Mariang. Ki jingrwai jong u kiba u la pynmih ha ka kot "*Ki Sur Ha La Ri Ne Ki Poetry Khasi*" ki long ki jingrwai ba u rwai shaphang ka mariang ha bun ki liang bad ki bynta jong ka Ki jingrwai jong u ia ka Mariang ki long namar u iap bieij ia ki jingitynnat ki jingthaw ki jingbuh kiba bun ha ka mariang Kum ka nuksa, ngi shem ha ka jingrwai "*Kum U Syntiew*" ba u thoh:

'Nga kwah kum phi ban long,
Jingkhuid kum phi ban phong;
Jingiwbih ruh ban ai
Haba trei ne ialehkai.

Nga kwah kum phi ban long
Jingitynnad ban phong
Kum phi ruh ban pynpaw
Burom U Blei Nongthaw.⁵¹

Ha kane ka jingrwai u myllung u kwah ban long kum u syntiew ban sieng ki jingiwbih jong

ka jingkhuid bad ka jinglong babha. U kwah ruh ban long kum u syntiew ban pynpaw ia ka jingkhraw bad ka burom u Trai Nongbuh Nongthaw.

Ha ka jingrwai "U Ngap" pat u rwai shaphang ki jingitynnat jong ka mariang ha ka liang ki khniang ki puit kiba itynnat. Ha kane ka pyrthei huri hura, ka pyrthei babun kam, kum u V. G. Bareh, u S. Khangsit u phai sha ka Mariang ban ioh ia ka jingim mynsiem kaba kynjai bad kaba suk kaba kmen. U thoh ha kane ka jingrwai:

Wong u her u ngap
Na u syntiew u kjit;
Tad haduh ban da dap
Ha ki pla ki barit,⁸²

Da ki khmat kiba shynna u peit ia ki jingthaw-kiba rit eh hi ruh jong ka Mariang ban rwai shaphang ka jingitynnat jong ki. Ha ka jingrwai "U Blei ia Ki U Thaw", u rwai ia ka jingitynnat jong ka Mariang kaba paw ha u. U thoh:

Lyer ka beh hir hir,
Ka um ka tuid hin hin...⁸³

Ha kane ka jingrwai u iathuh ruh shaphang ki jingthung jingtep kiba itynnat, ki krai, u kba, u phan, ki soh ki pai; u pyni ruh shaphang ki jingri jingdup, ka miaw, u ksew, bad u thoh ba ia kine baroh dei U Trai Kynrad Nongthaw uba la thaw ia ki baroh. Namarkata, ki jingthung ki jingtep, ki mrad ki mreng, ki kyntiew ia u myllung ban iohi ia u Blei ha ki.

Ha ka jingrwai "Ka Sngi Ka La Mih" u batai
 ia ka jingitynnat jong ka sngi kaba kyan na mih-
 ngi ban mih. U batai kum u nongdro dur ia kane
 ka jingphylla jong ka mariang, ka jingmih ka
 sngi. Ka jingrwai "Wahduid Batuid" pat ka long
 ka jingrwai kaba siat pharshi ia ka jingshem jong
 u briew ia ka jingtngen mynsiem ha ka mariang.
 U rwai:

Haba ngi lœt lynti ryngkhiang
 Ka sngi ka shoh ka lap ka sliang,
 Nga tang shu dih na phi nga tngen
 Jingsliang ka jah mynsiem ka kmen.⁸⁴

Ha kane ka jingrwai u kren ruh shaphang ka
 jingiaineh bad ka jinglong ba junom jong ka
 mariang haba ianujor bad ka jingim briew. U
 rwai :

Ko wah ba iai tuid barobor
 Naduh mynnor haduh lanor;
 Katba ka sngi u bnai kim jah
 Ma phi hangne phi iai tuid sah!⁸⁵

Ha ka jingrwai "Sha La Ka Kam" u myllung
 u rwai ba ha ka jingim jong ka Mariang ka trei ka
 ktah ka long kaba donkam. Kumba ki dkhiew
 barit "bym i-myllai/ ...phi i u trei minot. "Kumta
 ruh u ngap u trei smat la ki kam ki duk, bad kane
 ka long ka nuksa ba ka mariang ka ai ia u briew
 ba

Ladei ha Eden ne hawel
 Un trei la la ka kam⁸⁶

Namarkata, ha ka Mariang, u myllung u iohi
ia ka nonghikai ia u khun bynriew namar ba ha u
briew la thoh ba

Naduh hyndal haduh mynta
Ka Hok ka lai pyrta—
"Shikham ka ja ba men ioh taw
Ka syep me dei ban jaw".⁸⁷

Ha ka jingrwai "Ko Niangkongwieng", u
myllung u iohi ha ka mariang ia ka jingsuk ka
jingkmen ha ka dur jong ka jingrwai jong ka
'niangkongwieng. U kylli ia ka 'niangkongwieng

Kumno pha lah ban rwai lynter
La shit la khriat h'u slap ka lyer,
Na sdang na kut pha suk kynjai
Jingim ba dap tang da ka rwai.⁸⁸

U myllung u iohi, kum u V. G. Bareh, ia ka
jingstad u Nongthaw haba u iohi ia u tiaw doh-
maw. U thoh ba u tiawdohmaw u don ha ki jaka
ba kynjah tam. U la don ruh ha kita ki por ba
ka mariang ka dang shlei ha ki lum khasi. Namar-
kata u thoh, ba une u pyni ha u ia ka bor bakhraw
jong u Nongthaw.

Ha ka jingrwai "Ko Ri Khasi" u myllung u
pynpaw ia ka mynsiem ielt ri jong u kaba u ioh
haba iohi ia ka jingitynnat jong ka Mariang. U
iohi ia "ki lum ki them bapynngad kdiar", ki
shyniar, "ki khlaw barben baiong synnia, ki kdup
i'u maw sawa", ki kshaid bad ka "spah barieh ka
mei ramew". U thoh:

Kane ka Ri ba itynnad,
 Hapneh jong pha jingkmen nga wad
 Ko lum bafeit ko Ri Khasi
 Pha dei ka Ri bafeit jong ngi.⁹⁰

U myllung u rwai ruh shaphang ka jingneh
 junom jong ka mariang katba ka jingim briew ha
 kane ka pyrthei ka long tang shipor. Ha ka jing-
 rwai "Kshaid Riat Wanlang" u rwai:

Ko Kshaid to tuid bad to nang tuid,
 Ki um jong pha ruh kin iaid khuid;
 Ha kiwei pat ki shkor to rwai
 Katba dang mih ka sngi u Bnai.⁹¹

Bad ngi iohi la kane ka jinglong bym neh
 jong ka mariang khamtam ha ka jingrwai "Ngi
 Neh Hangne Shipor", ha kaba u rwai shaphang
 ka jinglong batang shipor jong ka jingim u briew
 ha kane ka pyrthei, kumba ka mariang ruh ka
 long kaba neh tang shipor. U jathuh shaphang
 ki song syntiew ba u la kheit bad hadien shipor u
 shem ba ki la tlor noh bad ki iap stai. U thoh ba
 ka jingbha ruh ka lip tang shipor. U iohi la ki
 umjer kiba neh tang shipor namar tang mih ka
 sngi ki la jah. Kumta ruh ka long ka jingim
 briew. Ki wah ruh ki tuid bad ki her bak khlem
 kyrtiang dien, bad kumta ruh u briew u long. U
 Sympyllieng ruh u paw tang shipor bad u jah
 noh. Kumta ruh ka long ka jingim briew kaba
 tang shipor. Bad la kane ka jingsngaw jong u la
 nang pynbynniaw shuh shuh haba u iohi la la ki
 ki lok kiba la iap kiba

Ha lyngngop jong u lum hangtai
 Haba ka sngi ka la noh phai,
 Bun ki lok baieit thoin ngi buh,
 Ha pyrthei sngi kin ym khie shuh.¹²

Bad u pynkut da kaba thoh,

Jingitynnat ba nga niewkor
 Ki wan paw bad jah tang shi por.¹³

Wat la ki jingrwai jong une u myllung ki long kiba jem bad kiba suk ki jingmut jingpyrkhat bad ki symboh jingsneng ki long kiba ktah bad ba jylliew. U la thoh shaphang ki bynta ka Mariang. U la pyni ba u long u myllung uba iajan bad ka mariang Dang donkam ban ngam kham jylliew ia ki jingksam iar ki jingmut jingpyrkhat, bad ki jingringdur ringdar ban kham pynjanai bad kham-pynrangbah shuh ia ki jingthoh jong u.

U S. J. Duncan

Ngi poi sha u myllung bakhatduh ha ka jing-tainia jong ngi shaphang ka mariang kum ka nongpyrsad mynsiem la ki myllung. Ha kane ka juk jong ngi ngi shem ia u S. J. Duncan ba u long uwei na ki nongthoh jingrwai uba tbit bad uba iajan bad ka mariang. Ki khana ba u thoh ha ka kot jong u *Phuit Ka Sabuit Bad kiwei kiwei de ki Khana* ki pyni ba u iajan bad ka mariang. Ha ki jingrwai jong u ruh ba u pynmih ha ka kot *Ka Tiewlarun (Drama Khasi) bad kiwej pat ki Syntiew (Poetry)* ki long ki jingrwai kiba u rwai shaphang ka mariang.

Ha ka jingrwai "U Simkshaid" u rwai shaphang ka jingitynnat ka mariang ha ka dur jong u simkshaid. U da batai ia ka jingitynnat u simnاده ki rong ki rup ba une u sim u phong, haduh ka rukom khih ka rukom her, ka rukom shad ka jong u. U peit ruh da ki khmat jong u myllung ia ka sur jingrwai ba u sim u rwai bad u kylli :

lathuh, simpah, lada me kwah,
lano me khroh, me pah?
Ym dei i'u briew pynher syrngiew :
Ym dei i'u mrad khyllah :⁹⁴

Ka jingbatai ka jingohdur jong u myllung ia ka dur ka dar jong une u sim ka long shisha kaba ithiang:

Jyllieb, rymmoin, bhabriew kynjroin,
Blad rong ki sner sa lei?
'Tien-pah shynrang, dei ban da phrang
Ha shlem dohnud kynthai :

Ka jingsneng ba u myllung u ai ha kane ka jingrwai ha ngi ka long ba u briew u la rat noh ia uta u dieng ba uta u sim u ju smat ban shong, bad mynta uta u sim u la jah noh. Ka long ka jingrwai kaba pyni ia u khun bynriew ba u dei ban leit ia ki para jingthaw ha ka pyrthel.

Ha ka jingrwai "la I Simkhar iba iap" u myllung u rwai shaphang ka jingiap noh jong i simkhar ha trai u dieng sohplom. Kata ka jingiap

jong ita i simkhar ka pynkhih la ka mynsiem jong
u myllung ban puson shaphang ka jingim jong ki
jingthaw ha ka pyrthei. U kylli halade bad ha ita
i sim iba la dkut mynsiem:

Kaei ka daw phi iap, phi dkut mynsiem?
Ka dak kam paw ba iap mynsaw sngew triem;
Ne ban pyni kumno phi pang shitom:⁹⁶

Bad u myllung u mut dur la i simkhar kumba
long ha ka jingim u khun bynriew ba

Haleh phi man iamai shikpa shikmie,
Phi phet mynmied h'u dieng ba khlem
jingkah,
Sa iap shoh thah, sa hap ha tbian
kumpe?⁹⁷

Bad u poin sa sha ka jingkylli shaphang ka
mynsiem jong i da kaba u thoh:

I met jong phi ka Mei Ramew kan peit;
Mynsiem? Nga ngeit sha la u Nongthaw kan
leit.⁹⁸

Ya jingrwai "Na U Lum Nga Peit" bad ka
sonnet Lum Sohpet-Bneng", kine artylli ki jing-
rwai ki ktik ia ka dohnud jong u myllung haba u
iohi ia ka mariang sawdong jong u kaba la kylla
na kaba la long mynshuwa ha ki por ka mynnor,
kumno ki la kylla mynta. Ka dei ka jingleit jong
u ia la ka ri kaba pynkyndeh ia ka mynsiem jong
u ban thoh ia kine ki artylli ki jingrwai kiba mih
haba u iohi ia ka mariang sawdong jong u.

Ha ka jingrwai "Na U Lum Nga Pøit" u myl-
lung u rwai bynniaw ia ka jingkylla ka sor Shil-
long. Kiei kiei kiba itynnai jong ka mariang hyn-
dai mynta ki la jah lut. U rwai:

Ki khlaw ruh, hajan, ba ngi iad pyngngad
bam lyer,
Mynta thaba lain da ki iing : ka lyer ka la
pher;
Ki lyngkien ba ngi ioh ban jakmen iaduhoi
dang khyneh.
Jingkylla ka tap lup; ki la dam, tang ka dak
ruh ym sah.

Kithie kl wah, nga kynmaw-u dohnuh u
kyndeb,
Ki tuid ki um sngur khlir khlir, pgi iasum
iasleh;
Mynta ki iamrem ba ki kit ka iewtung na
sawdong;
Baroh shilynter, ka lyer ka iewsit iewkhong¹⁰

U rwai ruh ia ka jingkylla u Lum Sohpet-
Bneng ba

U pyndem ki niuhmat, u jem rngiew ba iuh
bein ka masi;
Ki ummat ka Um, kaba iam ki wan lang ha
Khwan,
Lashai ngin kynthlab, ngin sa pah narud um
kum ki han.¹⁰⁰

U pyini ha kane ka jingrwai ba ngin kylla ki
mradi, ki briew bymdon bor, haba ngi la pynduh
ia ka mariang kaba ker kaba da la ngi.

la kane ka juh ka mat u rwai ruh ha ka
sonnet jong u "Lum Sohpet-Bneng". U thoh:

Ha la u trep la duh ka hok long trai,
 l'u lum ngi nud ban die tang shiphew;

.....

Ngi sdien lade ha suin ia la ka rngiew,
 Ka jaitbynriew ka syier, ka her syrngiew!¹⁰¹

Ka jingieit jong une u myllung ia ka mariang
 ka long shisha kaba khraw. U ielt ia ki sim ki
 doh, bad u sngew ba u khun bynriew u dei ban
 da ri bad ym leh bein ia ki. U ai ruh ka jingma-
 ham ba lada ngi iuh roit bad ngi pynduh noh ia
 ki jingitynnat ka mariang, ka mariang ka phet noh
 na ngi kumba phet u simkshaid na kata ka kper
 haba la rat ia u dieng. Bad haba ngi la pynjot ia
 kiei kiei kiba itynnat jong ka Mariang, ngin kylla
 long ym ki briew hynrei ki mraw, ki mrad, ki han.

LYNNONG V

KA JINGPYNKUT

Hadien ba ngi la iohi ia ki jingrwai bapher bapher jong ka ri jong ngi naduh ka snem 1888 haduh mynta, ki myllung kiba la thoh shaphang ka mariang, ki myllung kiba la shah pyrsad mynsiem ha ka mariang, ngi iohi shai kdar ba ka mariang ka la ktah shibun ia ki. Ki la pynpaw ia ka mariang ha ki dur ki dar babun rukom ha ki jingrwai ki jong ki, khnang ban ringdur bad ohdur ia ki jingmut ba ki kwah ban ai ha ngi. Ki la pyndonkam ruh ia ka mariang ha kaba ki la batai ia ki lum ki wah, ki kshaid ki thwei, ki madan phlang bajyrngam, ki pyntha kba, ki syntiew bun jait, ki sim ki doh, ki mrad ki mreng. Shisha ki phang ki long kiba bun Kiba bun ruh ki long ki rukom pyndonkam jong ki ia ka mariang ha ki jingrwai jong ki. Don kiba la pyndonkam ia ka mariang ha kaba ki la sei ia ki jingpyrkhat kiba la kyntiew ia ki sha la U Nongthaw U Nongbuh. Don pat kiba la pynpaw ia ka mariang ba ka long ka mariang kaba don ka jingim kaba laitluid, kaba sngur, kaba shida, kaba suk kaba sain, sha kaba u briew ba shem jynjar u lah ban phet ban ioh jingim mynsiem na kane ka pyrthei ba shem jynjar bad ba pop.

Ka jingthoh jong ki myllung jong ka ri jong ngi shaphang ka mariang ka long shisha kaba riewspah. Ki la pynpaw ia ka jinglaw bad ka jingiar ka jingmut jingpyrkhat jong ka jabieng jong.

ki ha kaba ki la rwai shaphang ka mariang ha kata ka rukom kaba bit ban iathew tyrpeng bad kiwei kiwei ki nongthoh ka mariang, shaphang ka mariang.

Ngin pynkut hangne da ki kyntien jong u R. S. Lyngdoh uba la thoh shaphang ka "Romanticism in Khasi Literature" ha kaba u la tai nia shaphang ka jingpyrsad mynsiem ka mariang ha ki myllung khasi. U thoh ha ka phareng bad ngin buh ia ka jingthoh jong u ha ka Khasi, ka bynta kaba kut jong ka jingthoh jong u:

...baroh ki myllung Khasi ki la shah pyrsad mynsiem da ka mariang ..Ka jingiadei u briew bad ka mariang kaba paw shabar bad kaba ngi lohi ka long ka phang kaba sngewtynnat shibun ban puson naduh ka basdang haduh kine ki sngi jong ngi. Ka long kaei kaei kaba phylla kane ka jingiadei u briew bad ka mariang, kumba ka long ruh kaba phylla ha ka rukom pyrkhat ha ka bynta ka niam ka rukom bad ha ka bynta ka bor pyrkhat ki myllung...Ka poitri ka la shem ha ka mariang ia kaei na ki tlong bah jong ka jingpyrsad mynsiem bakordor tam bad ka phang kaba ka batai. Ban kren lyngkot, ka jingsnewtynnat jong u briew ia ka mariang ka la long kaba la neh bad slem, la ka long kum kaei kaei kaba itynnat, ne ka nongpyntngen ia ka dohnud bad ki jingpyrkhat ka jabieng, la ka long ka dak ba ai jingsngewthuh, ne la ka long ka maiän bah bakhraw.¹⁰²

FOOTNOTES

1. Ki jingrwai u Amjad Ali kiba la pynmih da ka da ka *Khasi Authors' Society* ha ka kot *Na Ka Thiar Ki Longshuwa*, 1981.
2. *Na Ka Thiar Ki Longshuwa*, "Topu", da u Amjad Ali.
3. *Ibid*, "Topu".
4. *Ibid*, "Synshar 'Riw 'Khasi", da u Amjad Ali.
5. *Khasi Authors' Society Ibid*.
6. *Ibid*, "Ka Bor Bad Ka Burom U Blei", Joel Gatphoh.
7. la ki jingrwai jong u R. S. Berry la shon ha *Ka Thiar Ki Longshuwa*; Ki jingrwai ki long: "Ka jingstad", (1896). "Ka Jingieit la Ka Ri Lum Khasi" (1897), ba u la pynmih ha ka kot khubor *U Khasi Mynta*.
8. *bid.*, "Ka Jingstad", R. S. Berry.
9. "Ka Pyrem" L. Lewis, *U Kritik* vol. II, No 42, Nov. 4th, 1982.
10. *Ibid.*, p.2.
11. *Khasi Authors' Society op cit.*, "Ka Lyiur",
L. Lewis.
12. *Ibid.*, "Ka Lyiur", L. Lewis
13. *Ibid.*, "Ka Lyiur", L. Lewis.
14. *Ibid.*, "Ka Synrai", L. Lewis.
15. *Ibid.*, "Ka Synrai", L. Lewis.
16. *Ibid.*, "Ka Synrai", L. Lewis.
17. *Ibid.*, "Ka Tlang", L. Lewis.
18. *Ibid.*, "Ka Tlang", L. Lewis.

19. *Soso Tham Souvenir*, "Ka Jingtrei U Mylung Bah Ka Ri-Soso Tham", H. Bareh. p.2.
20. Soso Tham, *Ka Duitara Ksiar*, "Ki Mawlynnai".
21. *Ibid.*, "U 'Tiew Pathai".
22. *Ibid.*, "U 'Tiew Pathai".
23. *Ibid.*, "Ki Kshaid Ba Rymphum".
24. *Ibid.*, "Kynjai Ha La Ri".
25. *Ibid.*, "Kynjai Ha La Ri".
26. *Ibid.*, "Ka Pyrem".
27. Peit ia ka *article* u R. S. Lyngdoh "U Babu Soso Tham Kum U Nong-oh Dur Nongring Sur Bad Nongoh-Shrong Oh-Shrup ia ka Poetry Khasi" ba la pynmih ha ka *Soso Tham Souvenir*
28. F. M. Pugh, *Ka laid Synran Ha Ka Poetry B. A. Khasi*. p. 6.
29. Soso Tham, *Ki Sngi Barim U Hynniew Trep*. "U Lyoh", dkhat X.
30. *Ibid.*, *Loc. cit.*, XV.
31. *Ibid.*, "U Rngiew" I.
32. *Ibid.*, *Loc. cit.*, V.
33. *Ibid.*, *Loc. cit.*, XIV.
34. F. M. Pugh, *op cit.*, p. 45-47.
35. Soso Tham, *op cit.*, "Pyrrhei Mariang", IV.
6. Soso Tham, *ibid.*, "U Lyoh" XVI.
37. *Ibid.*, *Loc. cit.*, IV.

38. H. W. Sten, *Ka Poi tri U Primrose Gatphoh*, p. 62.
39. P. Gatphoh, *Ki Khanatang bad U Sier Lapalang*, "U Sier Lapalang," 11 23—26, 30—32.
40. *Ibid*, *loc. cit.*, 11 41—54.
41. B. Thangkhiew, *Ki 'Tienrwai Khasi*, "U Nongrep" I
42. B. Thangkhiew, *Ibid.*, "U Nongrep" II.
43. *Ibid.*, "Ka Kshaid Noh-Kalikai".
44. *Ibid.*, "Ki L'yoh Ka Mied Basngur".
45. *Ibid.*, "Wah Thum-Thum Bad Umshorpi".
46. *Ibid*, "Rwai laroh La Ka Ri".
47. *Ibid.*, *loc. cit.*
48. *Ibid.*, "Ka Samla Ha La Ka Kper".
49. *Ibid*, "Ka Jingpaw Ka Sngi Bad u Bnai".
50. *Ibid*, "Ka Tlang".
51. H. Ellas, *Ka Hamsaia Ki Por*, "Ha Kper Amirphor". I
52. *Ibid*, *loc. cit.*, II, III.
53. *Ibid*, "Na 'Wai Khyrwi".
54. *Ibid.*, *loc. cit.*, XXXV.
55. *Ibid.*, *loc. cit.*, XXXII.
56. *Ibid*, "U Lum Lawbah", XIX.
57. *Ibid.*, *loc. cit.*, I.
58. *Ibid.*, *loc. cit.*, VII.
59. *Ibid.*, "U Lapongnai Ksiar", I.
60. *Ibid.*, *loc. cit.*, X.

61. V. G. Bareh, *Ki Poetry Khasi*, "Ka Lyntl Umnam".
62. *Ibid.*
63. *Ibid.*
64. *Ibid.*, "U Tiewdohmaw".
65. *Ibid.*, *loc. cit.*
66. *Ibid.*, "Ka Sngi Ba La Noh".
67. *Ibid.*, "Ha Pneh Ka Mei Mariang".
68. *Ibid.*, *loc. cit.*
69. *Ibid.*, *loc. cit.*
70. *Ibid.*, *loc. cit.*
71. *Ibid.*, "Sha Lyndet Ki Lyoh".
72. *Ibid.*, *loc. cit.*
73. *Ibid.*, *loc. cit.*
74. S. S. Majaw, "Ka Jingphet Rieh (Escapism) u V. G. Bareh", *U Kritik*. Vol. No. 14, May 14th, 1981.
75. *Ibid.*, *loc. cit.*
76. D. S. Khongdup, *Na Lum Khasi*, "Jngai Na La Ing".
77. *Ibid.*, "Khublei".
78. *Ibid.*, "Ka Shad Welking".
79. *Ibid.*, *loc. cit.*
80. *Ibid.*, "Ryngkat Bad Phi" Sonnet II.
81. S. Khongsit, *Ki Sur Ha La Ri*, "Kum U Syntiew".
82. *Ibid.*, "U Ngap".
83. *Ibid.*, "U Blei la Ki U Thaw".

84. *Ibid.*, "Wahduid Batuid".
  85. *Ibid.*, *loc. cit.*
  86. *Ibid.*, "Sha La Ka Kam".
  87. *Ibid.*, *loc. cit.*
  88. *Ibid.*, "Ki Khlur Barit".
  89. *Ibid.*, "Ko Niangkongwieng".
  90. *Ibid.*, "Ko Ri Khasi".
  91. *Ibid.*, "Kshaid Riat Wanlang".
  92. *Ibid.*, "Ngi Sah Hangne Shipor".
  93. *Ibid.*, *loc. cit.*
  94. S. J. Duncan, *U Tiewlarun bad kiwei ki Syntiew*, "U Simkshaid".
  95. *Ibid.*, *loc. cit.*
  96. *Ibid.*, "la I Simkhar Iba lap".
  97. *Ibid.*, *loc. cit.*
  98. *Ibid.*, *loc. cit.*
  99. *Ibid.*, "Na U Lum Nga Peit".
  100. *Ibid.*, *loc. cit.*
  101. *Ibid.*, "Lum Sohpet-Bneng".
  102. R. S. Lyngdoh, "Romanticism in Khasi Literature", (By Courtesy of AIR, Shillong), published in *U Kritik*, Vol. II No. 31, August 15, 1982.
-

BIBLIOGRAPHY

Khasi Authors' Society, 1981, *Na Ka Thiar Ki Longshuwa*

Khasi Authors' Society, 1980, 1981, *Ka Thiar Ki Nongthoh*, Vol. I, II, III.

Khongdup, D. S. 1967. *Na Lum Khasi*.

Khongsit, S. 1968. *Ki Sur Ha La Ri*.

Duncan, S. J. 1968 *Ka Tiewlarun bad kiwei ki Syntiew*

Elias, H. 1966. *Ka Hamsaia Ki Por*.

Lvngdoh, R. S. 1979. *Ka History ka Thoh Ka Tar*, Bynta I.

Nongrum, Kitbor, W. 1980 *Ki Kot Khubor bad ki Kot Khasi*.

Nongrum, Kitbor, W. 1982. *Ki Nongthoh-Kot Khasi*, Ka Bynta I.

Pugh, F. M. 1968. *Ka laid Synran Ha Ka Poetry B. A. Khasi*.

Sten, H. W. 1978. *Ka Poitir U Primrose Gatphoh*.
Soso Tham Centenary Souvenir, 1973.

Tham, Soso. 1925. *Ka Duitara Ksiar*.

Tham, Soso. 1936. *Ki Sagi Barim U Hynniew Trep*.

Thangkhiew, B. 1936. *Ki Tienrwai Khasi*.

U Kritik, Vol. II, No. 42, Nov 4, 1982.

U Kritik, Vol II, No. 31, August 15, 1982.

U Kritik, Vol. No. 14, May 14, 1981.

